

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Commentarius in IV libros institutionum imperialium Iustiniani - Cod. Ettenheim-Münster 278

Justinian <I., Byzantinisches Reich, Kaiser>

[S.l.], 1629

Liber I

[urn:nbn:de:bsz:31-129949](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-129949)

Institutionum Imperialis
L. J. B. E. R. I.

De Justitia et Jure

TITULUS I.

Ratio ordinis, cum scientiarum abque artium
aut earum sit, ut quae sine suis quoque parti-
bus expectantur, ipsae in se rebus consideratio-
ne primis eam, obtineant, eo quod digni-
tas cuiusque abque utilitas ex hoc ipso sine
estime, non immerito juris non quodammodo
iuris prudentiae praesentia usumque expostu-
re nobilissimum ipsius finem iustitiam scilicet
principio monstrat.

Ad Rubricam.

Ut tota haec res melius illigari possit, notandum
est iustitia ex eo sic dicitur quodammodo si
pat, vel ut alij volunt quodammodo in se habet,
aut ut scilicet in cap. scilicet de v. s. quodammodo
iuris scilicet, ideo quod in ea ius patet,
Notandum igitur, noem iustitia in se abstractus
adeoque simplicem significandi modum habet
a nullo alio derivari, si n' grammaticam con-
sideratione, certe vocis, et petita ex noem

quid sit, e
significet
iustitia.

rationem
si modo loquar
quodammodo
experiri.

L. J. B. E. R. I.

Tit. i. l. i. de Just.

rerum, abstracta n. dicantur prin. seu primaria
et primitiva, ideo q. ab alijs n. deducantur, h. i. i.
sunt quasi capita et fontes aliorum, For. Dial.
inst. lib. i. c. 13. Dixi notanter, (si n.
grammatica) na. secundum gram. q. dicitur anes
a vocab. q. sup. cuius gentium insi. addita
particula pia, dicitur, sicut a mesko, mes-
nepitia.

Notandum 3. Justitiam q. by modis accipi ad collige-
re ex sole lib. 3. dicitur c. 1. primo p. comple-
xione aut iustitiam, iustitiam n. dicitur q. ad q. dicitur
et conueniens sic regula cui dicitur, communis
ri, quare in collectio aut iustitiam, iustitiam
aut h. i. i. q. dicitur, et q. dicitur reddet, h. i. i.
regula sic legi dicitur, recte uocatur iustitia
et quidem iustitia, pars est iustitia, propositum cu
hac re ad dicitur ad aliu. quod et ratio iustitia
postulat, ut ex paulo post dicitur patet
sempe. ut Deus cui legi gloriam, p. oem n.
iustitiam reddet aia. Deo quod ei dicitur, sic
accipit populum in facit scripturis ut
Dei qui dicitur, et sicut q. dicitur sic dicitur
Chrysost. humilia in in Mattheo ait,
iustitia nil aliud e. qua. aut mandatum

pfecta custodia. 2do accipit p mistake
 peculiaris, quo vultes meliorat, ad eam, et
 dendum in sum, atq, ita hic accipit. Lex.
 de Jus. et Jure. lib. 2. c. i. Titula. i.
 Molin. de iust. et J. l. i. diff. i.
 Notandum quo vocabulis Jus, varias significationes habere
 ut ex lat. et l. iij. et l. nunquam ff. eodem, et
 Dico Thoma in 2da 2da. q. 57. art. i. ad
 primu. prima n. accipit, pro necessitudine,
 puto agnatione, cognatione. ut in dicitur
 in agnationis cognationis C. et in familia, in
 C. ultima. ff. eodem, et in l. iura sanguinis
 ff. de reg. Juris. 2do accipit, p autoritate
 potestate seu facultate, ut in d. h. h. h. h. h. h.
 ius sue potestatis, nec alterius potestati subij
 ety city, vel quicq, suo iure utit, et hoc
 modo possunt in sigalibris sumit, ut in
 pgressu videbimus. 3o accipit p loco in quo
 ius reddit, l. penult. ad fine, ff. eodem, quo
 pertinet tituli ff. de in ius vocando.
 Si quis p in ius vocat, n. ierit et alij nos
 sequentes, eto sumit p sed que facty et
 pronuntiat a iudice, ut in dicitur, in
 reddere, et sic in titulo ff. accipit qd quis

Lib. i. De Just. et

que iuris in aliis. C. p. Sto accipitur p ipsa
 iuris prudentia, ut in dicitur Jurat. in C. iuris
 ius est, aq, equi et boni, ut est iura, et ibidem
 iuri opera datur. id est iuris prudentia, et in
 hoc est signis. acceptis iuris ius, huius non pro
 ius de iuribus iuris prudentia, sine iuris de
 quo inscriptio loquitur de iure subiecto, eto au
 pith pro equo et iure, et hoc modo sumptis
 pterit pliciter penitur. ito p si eo ipse est legi
 glentoneus, et ab sole Sto dicitur c. i. de
 iuris legimus, et re ipsa idem est qd no
 resus, et sic accipitur, infra hoc eodem lib
 in § iuris precepta. eto penatur p eo
 quod alteri debetur ex honestate, puta
 ut quis se erga benefactorem gratias exhibeat
 Sed specialissime p eo scilicet, qd alteri
 debetur ex iusticia, et hoc modo est obli
 gatus huiusmodi iura qua ipsi ius iud ut
 paulo post, dicitur.

Ad principis.

Imp. hic pponit defionem iustitiae, quae
 sic se habet: iustitia est q[ua]ntitas et per-
 us sui cui q[ui]s tribuendi, id est habitus,
 quo quis q[ua]ntitas et perpetua uolte, ius sui
 cui q[ui]s tribuere uult. pp. conitribuere hoc
 explicans in elicit. d. p. y. q. i. art. i.
 Dicitur imo q[ua]ntitas et perpetua uolte, id est
 habitus uoluntatis, huius ut genus defionis,
 q[ui]s iustitia est reliquis uoluntatibus
 est indicetur p[er] ea q[ui] dicitur in q[ui]s lib. 2.
 Eth. c. 6. et ibi, carter philosophi, huius ut
 aliquatur iustitia et qualitate, qua p[ro]mptu
 facile ac sermo q[ua]ntitas, quando intentione
 p[ro]p[ri]a, alteri tribuit q[ui] eius est, unde qui
 in seruet uel b[on]o a. ai tempore et ai
 euentu uellet sui cui q[ui]s tribuere n[on] est
 uere iustus nec h[ab]et uere hanc uirtute
 illud intem negandi ne. quia ille q[ui]
 iusta agit, meius iustitiae habeat, p[er] illud
 in, q[ua]ntitas eo moraliter ad huc iustus
 n[on] est quoadmodum in p[ro]biti noluerunt
 appellare iustitiam, nisi cui q[ui]s ex
 electione et habitu firmitea operaret

Definitio
 Iustitiae.

Et hanc causam philorum iureconsultorum et
theologorum quosdam ut de bono con. b. diff. 7.
75. art. i.

De quo rito in definitione ad hunc finem
bueni dicitur in ista glosa, et nil aliud
est, quod iustum per equalitatem quanta unius
in altero per iustitiam naturam et officium est
et equum servare ut ea con. eaq. veris.
Et receptum in se darent con. b.

obradit
est in
tribuere.

Diff. 9. q. 1. art. i. per hanc istam particula.
distinguit iustitiam a religione iustitiam moralibus
in temperantia fortitudo, temperantia sunt
et similes, sunt perpetua et glosa vult
atque in eo discrepant, quod iustitia sit
ad alterum. temperantia vero fort. et. ad
se ipsam. hoc siquidem per se, et ex proprio
iustitiam versantur dicitur circa bonum
in quo sunt eorum in ordine ad se ipsam
officium etenim quod fortis est, in suscipi
endi periculis laboribus perpe. timorem
difficultate sustinendo, audacia versare
credendo: sibi fortis est, et qui suorum
voluptates, sensum, et dolores, maxime
iustus, et fortis, modestus sibi temperans
censet

Iustitia, quomodo
a reliquis iustis
distinguitur.
in hoc scilicet
quod ordinat
se ad alterum.

ita et
suppliciter
et in
c. g. l. d. p.
nullo laudo
h. p. p. et
mali n. p.
lectio aut
p. n.
ia d. d. h.
ia n. i. d. h.
ad m. q.
h. a. h. a.
acquirunt
D. l. 2. c. i.
7. q. 1. art. i.
iustitia est glosa
de d. l. p.
iustitia est
in qua sit
glosa h. a.
iustitia in
l. p. et. c. i.

quod nisi sciat, in gratia quidem et propria
 loquendo non iniuste, iniuste siquidem
 iustitiam ad restitutum obligat, iustitia illud.
 D. fug. in dicitur penitus nisi res
 ablat. in prohibitionibus vero iustitiam
 ad rest. nequaquam obligat, ut p. se ostendit. Iustitia est
 Dividitur primo iustitia in universalem, et particularem, hanc quae hominem
 seu specialem. Dicitur Thomae 2. 2a. q. 58. art. 56. et hanc ad alium
 cum a. iustitia sit iustitia quae hominem in ordine ad alium perficit.
 Distinguitur et a iustitia communi. Iustitia legalis
 hoc a. ad alterum vel ut ad caritatem seu rem. Iustitia legalis
 aut ut ad privatum hominem referri potest, ex illa
 iustitia legalis, ex hac vero relatione iustitia
 particularis nominatur dicitur Thomae. Dubio loco
 art. 2. iustitia ergo universalis seu generalis est iustitia
 qua quis iuste se habet circa bonum civitatis seu
 reip. et ideo vocatur ab Aristotele s. Ethic. 2. et
 3. politicae c. 5. vocatur legalis, quod hoc
 bonum leges praecipue intendunt, cum boni
 civitatis gratia sanctorum ut bene notant comit.
 Dicitur q. 91. art. 2. et suo loco de more
 prohibetur. iustitia particularis est, quae
 iuste se habet circa bonum particularem
 alterius iuxta a. solum in d. c. 2. et D.
 Thomae d. art. 9. ex quo ostendit iustitiam
 generalem se a parti distinguere officio

Divisio I.
 Iustitia est
 hanc quae hominem
 perficit.
 Iustitia legalis
 est, quae conve-
 nit bono civi-
 tatis.
 particularis
 quae concernit
 bonum privatum
 Petrus, vel pa-

Lib. 1. de J. et J.

et sine iustia legalis veritas et per se circa
bonis eae versat, particularis vero pro
et per se circa bonis privatis quod cuique
de iustia item veritas spectat et curat
ut bonis eae servet, iustia vero particula
ut privati.

Submissio Just.
post

NB

Iustitia partij subditur in distrib. et com
mutativa Artep. d. lib. 5. c. 3.
Distributiva est, qua recte in distribuendo
versat, qua item in duo membra scilicet
remanet scilicet et privativa. Respu
nerativa est, qua iustitiam honores, magistratus
et bona publica considerata personarum qualitate
et dignitate, secundum geometricam propor
tionem dispensare. Privativa est, qua nocente
in quaest. simplicij, officii iustitiam, commu
tativa iustitia est, qua quis recte se habet in
commutativis sive cuique tribuendo secundum
proportionem arithmet. Comibri. d. art. 2
de hisse proportioibz videantur comibri.
in Ethicis. d. 7. q. 2. art. 2.

Art. 1.
A.D. & Jurisprudencia

Post Justitiae Definitione.

Juris Justitiam Juris prudentis definit quod
sit divinarum atque humanarum rerum
scientia, iusti atque iusti scientia
per res divinas, et humanas, illius in publicis
et privatis, quorum illud in rebus divinis, id
est sacris sacerdotibus et magistratibus. hoc
vero in humanis, quod ad singulorum uti-
litatem spectant, dicitur l. i. § hinc iudicij.
f. hoc tit. ne a. definitio hinc latior est
pro definito, recte in ea addit, iuris prud:
et iusti, atque in iusti scientia, hic non verbi
nisi iuris prudentiam, verum circa res di-
vinas et humanas, quatenus in his, quid iustum
vel iniustum sit, quaerit. quare ab alijs scijs
his quae verbanz et circa res divinas
et humanas, si in ijs de iusto et iniusto
non disputat. iuris prudentia personarum
supra id explicat Donellus. l. i. c. i. b.
§ a. iuris prud. et iniustis scientia, non quod
docet in iustum facere, sed quod illud facere
prohibeat l. i. f. de l. ubi iustitiam

Justinian. defini-
iustitiam.

Lib. 1. Tit. 1.
inquit ll. de præceptis faciendis
prohibitiones n. faciendis.

B. & hic igitur.

Tradita unquam. desic nunc Justin
declarat, quo docendi vel discendi res
eius cognitio comparari possit, tradit autem
3. p. l. c. discendi in ius ee, una leuiter
et facilius, altera exquisita et difficiliter
cu vero leuiter et res in institutis, diligen-
tior; et exactione in ponderis q. lineas.
docet hic imp. leuiter primo. sequendo, de
exactione sua ee, hoc est, primo institutus.
post vero ponderis et cognoscenda, de qua
uic cognoscit tradit in proemio fr. et in
l. 2. & fr. ea prospere inq. C. de uel. in e
cleando; unde et recte Arles in prin. lib.
p. sicor, admonet initio semper ducenta
ut uelibus, ut notioribus, deinde seorsim
p. gredienda ad singulas partes. uideat. For
dialer. in p. lib. 2. c. 29.
Eo a. huius distinctionis cur primo leu
et simplici part. exacta sua in p. tradit
ut ipso imp. hic explet ostendit in re
difficultatibus parim ut initio p. posita, unquam
delectat et delectat.

traditur methodus
docendi hoc imp.

De J. et Jure.

Deinde ne maiore in labore minore a. gpendio
idqz scrias ad iuris cursum perficiendum p. dicitur
atqz hinc illigatur illud, cur in hisce q. Instit.
libris sapius difficiliora uel omitantur uel ad
pandectas rejiciantur ut suis locis uidebimus.

H. D. S.
Juris procepta

Tria generalissima iuris procepta hic, ex Ulp. ^{3 generalia}
in C. i. §. i. ff. eod. proponuntur, scilicet honeste, ^{uulij procepta.}
iure cui alteri n. cadere, sui cuiqz tribuere
quidquid n. has agit, uel fecit, seu agit, et mot,
dine ad se ipsum unde actiones absolute ad
quas spectat primo, atqz praecipit, ut quisqz p.
se honeste uiuat, atqz in iudicij honestatis ratione habeat,
sana sua atqz dispositione n. contumeliet, re
ty suis n. abutatur, sicut lex filij. ff. de qd. iudicij
inst. l. i. Vel in ordine ad alterum et quod cum eo
agit, unde actiones relative illas consistunt
ucl in omittendo et circa illas secundum ne
pe alteri n. cadere pertinet, eozqz praecipit
ne alteri damnum inferamus, furtis ucl rapina
contumeliam ab alieno iniuria obsequantur
ucl in omittendo et circa illas tertium scilicet
sui cuiqz tribuere uersat, iudicij ucl
uirtuti praesertim et honore iudicij a. iusticie.

faiiendod
mure iustin
el dicitur in
post, h. ad h.
ce, una l. i.
u. p. l. i. d. h.
instituti. Ulp.
dicitur q. i. i. i.
is. sequenti
primo instit
eadem de iur.
secundo ff. d.
C. de uel. iur.
filiis in p. i.
emper iudicij
deinde scilicet
atqz iudicij
29.
cur primo
uia iust. d. h.
sperat. i. ad
i. p. i. i. i. i.

aliis qd loci civitati pdest, id sequenter et
 secundario singulis civibus pdest, et extra qd sui
 gentis civibus pdest, id est loci utilitati pdest, &
 finali infra de his qui sui vel alieni iuris
 sunt, ubi ex singulis civibus collecta fit,

Ceterum ius privatum versus explicitum dicitur, scil.
 in nocte, gentium, et civile, & nro hic. et
 l. i. § 2. in fine. ff. de j. et j. quod divisio
 ex explici hanc (cuius gratia ius comparatur est)
 gherative desumpta videtur, primo namq. et
 hoc ut aial gherari, unde ius nocte. Deinde
 ut hoc, a ceteris aialibus desumptis, unde ius
 gentium. postremo ut civis, unde ius civile.
 Corap. d. d. legem. i. §. i. Collectura. di
 ita Justin. ius privatum ex preceptis iuris na
 turalis gentium, et iuris civilis, qd n. ita
 accipiuntur et quasi ius privatum, et n. et pub
 licum ex naturalibus utilibus et iuris gentium, ne
 ceptis fit collectura, ut n. crimin. publicorum
 persecutio iuris civilis fit introducta l. 2. ff.
 de. v. sig. erga Deum religio ex iure naturali
 descendit. l. i. §. hinc studij. ff. eode. Origo
 magistratus a iure gentium proficitur l.
 ex hoc. ff. dulo l. i. que in oia iuris
 publici sunt. dulo l. i. §. hinc. sequitur hinc
 qd ius publicum et gher preceptis civilibus iuris

Lib. 1. Tit. 2. de
gentium et et iuribus. Ideo a. dicitur Jus-
tus primatus ex proceptis iuris naturalis iuris
gentium, et iuris civilis collectus et que de
iure privato et n. publico ad hunc eras eo
quod ius publicum difficilius videtur quam ut iuris
privati iudicio potius proponeretur.

DE JURE NATI GENTIUM ET CIVILI

TITULVS. 2.

In hoc tit. singula membra subdumtionis
iuris privati, in §. fin. tit. præcise tradite
expressimur, declaraturque quod sit ius naturale
gentium et civile. Ad prim.

In hoc principio signatur

De primo membro scilicet de iure naturale magis
hunc modum ab Jus. Jus. definitur, ius na-
tale est, quod non nisi aialia dicitur, idemque
traditur in l. i. §. ius naturale ff. de iur. nat. et
per hanc definitionem apprehendunt Laurentius Val.
lib. 2. elegant. c. 18. Conary in comment. iuris
civilis lib. 1. c. 6. Dnicij. de toto de J. et J.
7 i. art. 6.

quid sit ius
naturale

Jure naturali gentium et civili.

Nam si bruta animalia, inquit, iuris ca-
 paces sunt, quare est, ut quosdam sint capaces
 rationis. Iustitiam, equum et boni, honestatis et
 virtutibus, et iniuria in eisdem cadere quod
 in hominibus. Et ad proloq. ff. de si quis
 pauperem fecisse dicatur. A. C. de offi.
 et ideo. ff. de l. aquiliana. expresse et
 conceptis verbis negatur, non ibidem de in-
 iuriis animalia que rationis expertes sunt,
 iniuria non cadere, ideoque nec in
 eisdem cadere dicendum erit, velut si eam exatig
 quiderem, periretque suspicari, depre-
 dere sane iam obiecta deponit. Dicitur
 hic aduersari, non in propria in bestia
 cadere nec contemplatione bestiarum, in
 dici fatendum est, velut hoc de exaudiri
 debet, ut que homines recta ratione duci
 secundum precepta iuris naturalis faciunt
 si eadem bruta vel bestie faciunt, ea
 sunt iuris naturalis, quoniam bruta eodem
 non iure sed impetu atque impulsu seu ad
 mentionem nos faciunt. Breuiter quid
 quid homines iure naturali faciunt, si de iustitia
 velut nos faciunt, et bruta, appetunt prodesse

Iniuria
 non cadit in
 animalia irra-
 tionabilia
 quia iuris sunt
 in capacia.

De
 deo a. dicit
 in iuris natu
 allestus a ga
 saluery erit
 ludere, qua
 proponendi
 E
 et civili
 VS. 2
 na p. dicitur
 p. dicitur
 ad sit iuris
 r. m.
 incipit iuris
 de iure natu
 p. dicitur
 la dicitur
 nate f. dicitur
 dicitur
 in contextu
 de p. dicitur

Lib. i. Tit. 2. de

certissimum, id est unigenitum, sed non unigenitum
natis est, et idem natus et unigenitus
ut, nesci, loquere, diggerere cibos.
nigilare moveri, ambulare, et alia
actiones vitales et naturales, quae cum iure nihil
coe habent, quia ad hoc faciendum in
hominibus non magis ratio dependens quam in
brutijs, ut pulchre declarat. Cononij
lib. primo vari. lect. vult. c. 15. et Cuiuslibet
hic. Porro dividuntur in unigenitum in
primatum et rdarum. Primatum illud no
ant, quod hinc in brutijs est coe, quod quia
definitur est, rdarum vero illud appel
lant nate rarij videtur seu dicitur
quod per lumen a Deo natis in-
fantis fauendo et ea quod nate sunt,
et nos nostre gentanea et e gra
ea ce nate quae hinc sunt, et
rai nati prout, minima gentanea
c. in gentis, hoc est. et hoc sent
sequens est, illud prout, in cap.
in nate. Distinctio. i. ubi ait in-
tae, et coe vult nationum. et quod

Divisio juris
natis.
quod hinc
primatum
et rdarum.

gent. et civili. Tit. 2.

13

*AD §. Jus a. Civile
et 2. subsequentes.*

Nam sequitur tractatio. de iure
gentium et civili, quae versus ius gentium pri-
mum est civili utriusque in & singulorum, an
pro de reus divisione. d. in circums
at hoc in ab illo exordiente;

Jus itaque gentium est, quod solis hominibus in
seu se esse est, quorum gentes humane
solus utuntur, quod a naturali differtur inde
civile facile colligere, quia illud vult

utilibus, hoc ^{solum} hominibus est esse. *ff. de iur. gentium
instit. moscolunt. p. 3. lib. 1. Mol. de iur. gentium
et iure, l. 1. diff. 6. verum. ff. secundum
est. ff. de iur. gentium, l. 1. et secundum, l. 1. bo
na fidei, ff. de positi. de illo loquitur & ius a civi
le. verum quod de hoc a. §. ius a gentium et
c. §. ff. eodem. probat hanc divisionem, Bart. in
c. §. ff. de iur. gentium. idem Bart. Japon. castrensis
et angely, in c. si id quod. ff. de conditione indebiti
de iur. in c. 85. ff. de re. iur.*

ius gentium primum est, quod naturali ratione inter quod si pri-
mum est, hoc in naturalibus obicitur, et apud res ^{ius gentium}

Deu colere. populo; & eorum servat. & ius a civile. Dicitur
verbu qd vero, id est quod ex inspiratione naturae
rationalis omnibus, hominibus inter se esse est, ius a.
gentium secundarium, quod ipse exigente et huma
nis necessitatibus, gentes humane constituerunt
& ius gentium hic qd quae,

Notandum est nam rationalem explicitam
spectari potest, Imo secundum se est absolute
ratio quatenus dicitur in civili societate et
sui iurandi consuetudine, igitur ius gentium pri
mum, quoniam naturae rationali secundum se.

Deu colere. videtur, ius a. gentium edarum, quoniam ad
naturae rationali in societate et re pub. civi
li constituta, videtur dicitur Thomas 2. 2a qd
art. 3. dicitur de verbo. lib. 3. de q. 17. qd
art. 3. et Canon. in cop. penult, et qd p.
Et ii. 2a. de reg. in m. lto. hinc sequitur

Ius gentium primam ius gentium primam pertinet ad
Deu colere precepta, quae recta ratio ex inspiratione naturae
rentes homines dicitur, servanda esse, hinc absolute yside
re C. ratio, ut Deu se colendum, parentes honorandum
ac iura iniuria officium iniuria esse faciendum. Et ius gentium
rio officium iniuria iniuria esse faciendum. Et ius gentium
edarum, quae in civili societate sunt, pertinent ad
pulum generis constituta sunt, pertinent ad

Jure no gent. et civili

Bella et quae hujusmodi amera sunt, publica servitute, ⁱⁿ Juris gent.
 et manumissiones, ut in progressu videlicet ^{idarij, expla.}
 Hoc iure a. gentium bella geruntur sunt inter ^{Bella gerere e.}
 dudo ut in publica, in publica, arma armis
 repellentur: ut in pace inieret, premissaria
 et coarcentur, qui publica turbarent hanc
 quietate, hinc et prestant, sed pene contractu,
 quo ad commodum rerum et officiorum in civili
 societate, ad civitatem idonei et necessarii
 nisi sunt, cuiusmodi sunt emptio et venditio.
 Locatio conductio, societas, depositum, et alij.
 De quibus supra lib. 3. de iure a. civili ^{Jus civile}
 primum in mentem oportet, non vanasse ^{utriusque no-}
 illius notiones et significaciones, primum namque ^{lationes et figur.}
 et latissime et gratissime eo accepto, se
 in publicum tam naturale quam civile, tam pub
 licum quoque privatum spectant. hoc sensu affir
 mat supra in § huiusmodi studij proced. 1.
 et 2. in l. 1. § huiusmodi studij. ^{A. t. et 2.}
 Jus collegit et ex naturalibus preceptis, iure
 civili et civilibus hoc modo et sumptis in
 civile, illud dividit Ales lib. 5. Ethic. c. 4.
 in ius naturale ^{ex similitudine} seu positivum, deinde
 positivum hinc, et relative

Lib. i. Tit. i. De

quatenus proterio veri opponit. l. nec
 ex proterio ff. de reg. jurit. c. adione
 & ultra ff. de oblig. et act. § sed iste quid
 infra de actioib. Tantum modo quoda
 modo accipit ut ut opponit naali. ad
 gentium ut hoc loco et in l. ity. civile. ff. de
 tit. de usupio et uice. inq. hunc modum
 definit. ius civile quod quisque populus sine
 civitas sibi constituit. l. ut populi ff. de ius.
 et uice. et sic distinguit a iure naali et
 gentium. nam ut ex antea dictis constat.
 ius naale et gentium apud alios populos perdy
 pnaty. ius a. civile minus late patet. atq.
 adeo ad alios qui n' sunt eiusdem civitatis
 se n' extendit. Vel ut Grop. hic indi
 cat. qd ius gentium ab universo genere hu
 mano appellat. ius a. civile ab una tan
 civitate naem fortialy. veluti ius quo
 Athenenses utunt. ius civile. Atheni
 et ius quo Romani. utunt. ius civile
 Romanu dicit. at vero in simpliciter
 iuris civilis appellatio profert. n'
 addito nae utlatit. ius civile R.

Jure natli gent. et civili.

15

q̄ quanto antonomopion et excellentia
illiusq̄ quemadmodum iuris nos, Roma,
et in poeta greci aut latini exprimunt
illis Homerus q̄ excellentia, hi iury.
sub illisq̄.

Ceterum Ulpianus in lege ius civile ff. de
p. et p. ius civile describit, qd̄ neq̄ in lo
tus a iure natli vel gentis recedit, neq̄
q̄ oia ei ferunt, s̄ in aliquid addit̄ vel
detrahit̄, ius proprius hoc est civile et
fiat̄, utriusq̄ quidem nam si a natli rae
penitus abhorreat q̄stitutio civilis, n̄
ius, n̄ lex, s̄ bellum quoda, et postea
loca p̄ditio, atq̄ bonamini censenda est,
l. ultima. C. de necessis et inutilibus nuptijs.
Ex diuerso si q̄ oia nat̄ iudicio desu
munt non ius civile, s̄ gentis dici d̄. ut
explicat Corop. d. l. ius civile. n. 3. et 4.
Ceterum addit̄ quidem nonnunquam solo
de determinatione, atq̄ ad quoda partem
curia n̄ nunquam uent̄ oia noua uena statuta
expli q̄. de iure natli et gentis est de
ali debent, qd̄ uero hoc uel illo sacri

De Jure civili Tit. 2. lib. 1.

ficio in particulari colat, n' est e hoc un
pe et arbitrio hanc p'cedat, quare p'cedat
caprom dicitur n' duas ones narone quod est
expl'it ff. de s. Eri. c. 7. n' ad inf. noale
et gentis p' ad civile p'cedat p'cedat
Item de iure noale et gentis est ma
lefa. lora puniri debere, qd uero hoc vel
illo p'ona in particulari p'cedat, p'cedat
p'cedat laqueo, l'oro roto p' p'cedat n'
est de iure noale p'cedat gentis, p'cedat inf.
p'cedat civile p'cedat p'cedat de g. et f.
dip. q. uerba q'nt. Detrahit uero ali
quando inf. civile aliquid de iure noale
ucl gentis, n' directe p'cedat indirecte
ucl q' ultimo huius tit. latius ostendens.

Et q' constat

Et sequentes usq' ad

sine scripto.

Quidam hic inf. civile, n' scripto et n' scripto, r'as
huius divisionis tradit infra in §. et n' inellegant.

1 quod sit lex est ordinatio rationis ad bonum alicui ab eo qui curam communis boni habet generaliter. Et primo quod sit ordinatio, quia si lex in se spectetur, nihil aliud est quam quaedam regula seu norma quae nos dirigit et obligat in nostris actibus, ut docet Dionysius in 4. q. 90. arti. 1. ostendit enim quod agendum quod omnino tenendum sit, et simul obligat ut quod agendum sit agamus, et quod omittendum, omittamus, unde potest et prohibere et legem officio, non dirigere, aliter obligare, lex enim dirigit, quatenus est regula quaedam humanorum actuum. obligat autem quatenus tenemur ea legem regulam et servare, unde dicitur solent regulam habere vim non solum directivam

2 in coactionem. Et ratio, ut ostendatur legem obiectivam in illis et quod lex ut iam dictum est formaliter est directiva et regula, dirigens autem pertinet ad intellectum practicum, ut patet ex doctrina philosophi. libro 1. c. 9. Conit. in diff.

Lex est quaedam directiva. diff. 8. q. 2. arti. 1. versu. Est autem norma seu directiva. 3. (ad bonum alicui.) quia lex est regula ad bonum alicui quae dirigit totam civitatem vel maiorem eius partem, non in eo differt a precepto vel mandato, quod preceptum vel mandatum, quod

De Jure

obligare unum hominem, lex non nisi civitati, hinc dicitur
in l. i. f. de l. inquit, lex est ius preceptum,
et in l. 8. iura non ad singulas personas sed generaliter
applicuntur ergo debet esse dirigenda ad finem civitatis
et publicum.

Dices multa sunt illa que respiciunt bonum privatum leges respiciunt
ut que de pupillis minoribus, feminis, eto sunt, et comodum non
ergo de cetero tametsi hoc illa sine executione nempe prima
non spectant bonum publicum, spectant in illud sine hoc. Sed
intentionis, non et hoc illa dicitur quod tota civitate indirecte,
et finem ordinant, si non immediate saltem mediate
ad bonum civitatis, quod de se non civitati, singularibus por-
tibus generalibus, et ne quis se suo male utatur,
talius hoc de re August. Marla in suo Empo-
rio fuit pte i. in premissis n. 16. et aliquot locis.

Dy. 2. (Ab loqui circa civitatis hinc) quia non
quibus primis hinc, sed vel ipsa civitas vel quipia
est civitati potest ferre l. ita D. Thom. d. 7. q. 90. que possit ferre
legem.
art. 3. et quod ex fine legis, non lex ordinata
ad bonum civitatis ut modo dicitur, ergo si solus potest esse
ferre qui habet bonum civitatis iura. 2do ex offi-
cio et legis. Deinde dirigere et obligari subdit
nemo a. potest obligari aliquid nisi qui habet iurisdictionem
et auctoritatem, unde recte dicit Baldus

Consuetudinibus et iure.

introducitur qua desin. colligitur ex & nec hinc ¹⁸⁹ scriptis
et l. de q. d. ad & ff. ff. de l. sed hanc ratio consensu
Dicitur ne a primis (inf) quia inter species iuris diuinae esse
generatim eiusque eadem et eius, et potestas qua ^{ludine inter}
legit. id est scripti iuris nil quippe inter est, legis hinc ^{duci, unum}
suffragio populi sua voluntate declarat, quod
sit in iure scripto an rebus ipsis vel factis quod
sit in iure n' scripto, d. l. de q. d. § i. et q.
subseqq. Quomodo ergo ius nullum sine rae
ad id quod honestum et publice utile est, sanctum
ita hinc consuetudo, ex quo unum consuetudinis obseruan-
dum est requisitum qd scilicet rationabilis et deat,
si n. recte rae et aduersari nati repugnet
consuetudo, h' corruptela potius dicenda est, l. qd
uers. l. quod n' rae. ff. de l. Cap. mala a. q. d.
& dist. cap. fin. ubi gloss. de q. d. extra
unde consuetudines qua filijs legitima in locum asse-
tur, nequaquam valere videntur, et frequentibus tra-
ditur, ut testatur Mint. cent. 6. ob. xi. q. 3.
et ex. Geil. lib. 2. ob. ob. irr. n. ii. Sic quoq.
consuetudo qua ex naufragio afflictorum contrahitur,
si rae caret, et ea propter merito languore cor-
ruptela reprobatur, authen. nauigia C. de furtis
l. 2. § fin. ff. ad l. radeat de uoc. iactu.

idem h[ab]et in q[ui]sitione ^{ext[ra]} penult. Corollarij, p[ro]solu-
 geil. obf. is. n[on] siquidem repugnet, calami-
 tatem d[omi]nare calamitati, et afflictione affli-
 cto, l. Divul, ff. de officio p[ro]fidij. l. lam de
 mentis. C. de Episcopali audientia nisi affli-
 ctio veniat ex culpa afflicti p[ro]prio quia
 p[ro]p[ri]e eius delictis, l. capitulis, & solent, ff. de
 p[ro]curat. l. i. ff. de iure p[ro]curatorij, & de
 a. q[ui]eludo que p[ro]t, arbitrio iudicis definitio-
 nam, Metach. de arb. iudicis q[ui] lib. 2. cent.
 i. casu q[ui] 2. n[on] 2. etenim quo tempore quo in-
 troduca est, raem habui, hodie p[ro]p[ri]a ten in-
 deri p[ro]t. addit in defione (moribus) in quo al-
 teris requisitis eius certis, nempe frequentia
 actus, & n[on] hic, verbo diuturni moris.
 quod a. actus respirant q[ui]onem est, ut in
 bene licet apud ed. in l. de quibus. ff. de l.
 meo iudicio restitit illi sentiant, qui etia
 huius rei iudicis defecit iudicis arbitrio reli-
 quunt, quo circumsp[er]si definit, et diudi-
 cabil, q[ui] actus et quod expta necesse p[ro]t, ut
 ex eo, quod frequentem factus est, quiescudo q[ui]s-
 nota dicit q[ui]est, cuiusq[ue] l[et]a ratio facilis e-
 q[ui] quoties aliquid de iure n[on] satis reperit

Consuetudinibus, et Jure.

Definit de curiis ad iudicis arbitrium. l. i
 § ult. ff. de iure deliberandi. l. mora ff.
 de re iudic. ut ex eo in iure nro expressis
 n' sit, quos actus ad introducenda q'uectudine
 necesse sit, iudicis arbitrio id erit comitendu
 Menoch. dicto. lib. 2. cent. 1. Capu 81. nq.
 sed iam proventum Dd. an isti actus debeant ee
 iudiciales et in iudicio frequentari an vero
 et extra iudiciales, ad introducendu q'uectudine
 sufficiant, et receptis verigge dogma est, q' actus
 quoy extra iudiciales notorios, q'uectudine intro
 duci poterint pot; hoc est, q' q'uectudo ex lo
 cito populi consensu vim et robur sui capis, d.
 l. de yby. § i. l. sed et ea. ff. de l. alij et ad i
 ly extra iudicialibus epe. ac iudicialibus populi
 voluntate ac consensu iuribus declarari pot,
 Suarez de l. lib. 4. c. ii. n. 2. ubi dicit eod
 ee sem Geil praticant ob. lib. 2. ob. 21. n. 8.
 Ex verbo (iuribus) de p'oni adiecto. Sui
 q'uectudine deprehendit requisitus, nimirum sui
 iuribus temporis, et sane q'uectudine ut suis p'el.
 partibus, diuturnam longam et invelutam
 ac apostere, indubitate iuris est. d. l. de yby. § i.

non exprimitur
 certi relet manet
 actus ad q'uectud.
 introducenda se
 in iudicij arbitrio
 relinquenda.

hinc repetitum

lib. 2. lib. 1. De Jure

Et l. scilicet ff. de l. et l. i. C. que sit longa consuetudo
illud dubium est quanto tempore illa dictorum
res usum scribat, et consuetudo dicitur in dicto
l. de gl. traditio est, dictum et longa tempore
decennio concludi, adeo ad introducenda consue-
tudines 100 annos sufficere, alij in d. l. i. C. que
sit longa consuetudo. 100 annos ad perfectionem consue-
tudinum exigi opinantur. Venior est recensio
in quorundam locis existimantibus illud quod, licet
sub prelo nulla lege determinata, iudicis arbitrio
relinquendum esse, qui pro rei qualitate defini-
bit, nisi in temporibus ~~inter~~ effluerent, ut
abunde virum consuetudo habeat, et in rebus iudi-
cibus ^{re} magni pro iudicij statuere poterit
consuetudines decennio ab omnibus observatas satis
et firmas, in gravioribus vero negotiis magis
tempus spectabit, alij haec sentiunt Corroborant
in d. l. de gl. n. g. et seqq. Quare in illis
c. ii. Menoch. d. lib. 2. cent. i. cap. 83. et
Lessing de Just. et Jure. lib. 2. c. 6. dubit-
at. Subiungit praeterea in definitione Paciti
utentium ^{consuetudo} (l.) que verba sunt et quae
praecipue consuetudinis requisita important, quae
ta laudat votis populi vel maioris partis

gentis qui proxime spectandus eadē censetur et
 ex dicto tempore nec n' pluribus articulis pro
 sumis. l. dubitatio. l. h. et ca. ff. de ll.
 ff. de ll. l. die. § si plures. ibi si maior
 pars gentis. ff. de receptis arbitris. l. 2.
 C. que sit longa spect. geil. 2. lib. 2. ob. ob
 31. n. g. M. i. singularis ob. cent. 6. ob. xi.
 n. ii. atq. hinc et diffria inter statuta et
 spectandus colligit, quod statuta expressis
 populi gentis spectanda vero km dicitur hec.
 dicto l. de g. l. § i. et geil. dicto ob. 31.
 ni.

AD § sed naturalia

In hoc § Justin. tradit iuris naturalis et civilis diffria
 hanc videlicet, qd ius naturale sit immutabile civile
 a mutabile concordat cap. hoc est, distinctioe
 ista. ubi inter alios diffria iuris naturalis et civilis
 seu populi spectat et illa, quod ius naturale n' variat
 hoc tempore si immutabile semper permaneat
 ius vero populi mutari et abrogari potest id
 tradit Dicitur Thom. 2. 2. q. 97. art. 5. et
 prior pars nempe qd ius naturale sit immutabile
 post et imprimis hoc est qd ius naturale nil

Definitio iuris
 naturalis et civilis.

Tit. 2 lib. De Jure
 Similiter in bonis ea a reueria qm
 reuata, et n' ideo imperata qd per
 se bono reueria, ut fiant, E. q. con
 siderari circa festus postatis bonis est, qm
 imperatur, et n' ideo imperatur, qd p
 se, ut fiat tali tempore, reueria, ut
 et alio tempore fieri possit, atq. ea de
 casu fides, dicitur loco. ea a iuris civilis
 et positum definit, quae a principio ante
 quo lex promulgata, nihil refert sic amolita
 fiant, postquam v. lex lata e refert. qd
 fides est obligatio n' videri a noa dei
 procepta p a pro cepto et voluntate pro
 cipientis expli. q. atque lex de y. testis
 reliquisq. solemnitatibus in testis paganicis.
 adhibendis, lata est, nihil referebat, an
 aliquis istas solemnitates adhiberet, postquam
 vero lex lata est maxime refert, qd huius
 ad fiat, ipso iure testis est nullus, cu istis
 ut dicitur, obligatio iuris civilis n' ex noa
 n' abrogata, et obiecti h' ex uolte legislatoris pendet
 cam, nemo alio q. arbitrio eiusdem abrogari desinit obli
 gare pot, quae q. arbitrio eiusdem abrogari desinit obli
 ipse qui legem dicitur, ita ut n' iuribus fides d. loco
 subit. eo que sunt iuris positum mentis iuris

Lex tam diu
 obligat, quoad
 n' abrogata, et obiecti
 cam, nemo alio
 gare pot, quae q.
 ipse qui legem
 subit.

et iudici componunt que p[er] h[ab]it[us] arbitris
 emulanti neq[ue] sunt eode[m] apud o[mn]es.

ff. de a. Jus.

In hoc §. tradit Iustin. Imp. obiectus seu maad
 circa quo[m] n[on] s[un]t h[ab]it[us] institutione[m] s[ed] locis
 iurisprudentie, acia[m] et a. ius quo ultimur vel
 ad personas vel ad res, vel ad actiones perti-
 net, cum n[on] fini iurisprudentie sit, ut p[er]
 cumq[ue] tribuatur, ides ad personas pertinet q[uo]d
 ip[s]i ius reddat, ad res q[uo]d de iis ius reddat,

ad actiones q[uo]d p[er] eas ius reddat. C. i. et 2.

ff. de statu homin. de personis agit[ur] loco lib. i.
 hic. De reb[us] in lib. 2. 3. et 4. usq[ue] ad lib.

de actionib[us] lib. 4. ab illo lib. de usq[ue] ad
 finem. Et priora quidem duo obiecta iuris
 nostri lacunam prosterit[ur] seu vero proxima.

Et n[on] de h[ab]it[us] sine personis idemq[ue] de reb[us]
 questio, n[on] tam de se ip[s]a, quo[m] ob id instituit[ur]
 ut novemur iurisconsultis, quomodo de personis
 de reb[us] p[er] actiones ius reddat.

Ceterum cum digniora omnib[us] dignis sint pre-
 ferenda, ut tradit glossa in d[icitur] A. n[on]ior
 qui sit dignitas personarum quo[m] res iusta
 §. in p[er]cudat. infra de rem[un]eratione
 cum similib[us], cum q[uo]d parat sit vero cognoscere
 si persone quor[um] in gratiam iura instituta sunt

Lib. i. de Jure

ignores, nisi aliquid ipsi illi n' possunt
idcirco n' imento in hisce iuris Elementis
loco Lib. i. de personis agit.

DE JURE PER-

SONARUM Titulus 3.

Cum communiter iuris iuris s. subsequenter
In finali s. procedentis tituli dicitur est, ut
ius vel ad personam vel ad res vel ad actionem
pertinere, et personam vobis ubi se preparat
hinc, illamque eam se ius ostendit ee, quae
ne incipit huius iustitiam agere de personis
de personis de iure personarum, p' inscriptionem
ipsi intelligentia sciendi, ius hoc loco nil
aliud significare quod potest esse ita ut sensus
sit de iure personarum ^{que} personae sua potestatis
sive libere que nemo alterius potestatis subie
ctus sit, ut patet ex principio lib. 3. hui.
Est itaque persona nil aliud quam natus natus
natus individua substantia (dixi prius) natus
rationalis) ut excluderentur huius equus, huius
lapidem, similesque substantiae irrationales
que personae n' dicuntur. dixi 2do.
individua substantia ut excluderem 2do substantia

In dicitur in
suis dicitur in

genera scilicet et species, quae et personae
 non sunt, divisione personarum quae concernit
 si hominum nam vel sexus praesentis primo divi-
 sio est, quod alij masculi sive, alij femine sive
 prodicitur et si sicut qui in eo pronuntiat ante
 memoriam l. quodam. ff. de statu hominum in dubio
 in masculis praesumitur ratio est, quia in dubio
 semper meliora et benigniora praesumuntur divisio personarum
 leges masculinis proferat femininis l. in
 multis ff. de statu hominum. 2da divisio si
 statum eorundem spectemus, est, quod alij sunt
 liberi, quibus, quod libel facere licet, nisi null
 in vel sine prohibentur. § et. libertas, tit. 3.
 hic. alij servi, qui alieno domino subiacent §.
 servitus iam d. tit. / hodie servitus de offi-
 passim viris captivi captae usque est sublati
 idem tempore Caroli magni. circa ann. 1020
 occidit referat et Rodino referat. Velleij
 viris proinde Romane lib. i. c. 5. n. 6.
 capti huiusmodi in bello quod heic Christiani
 inter se vel et cum infidelibus, puta Turcis
 Saracenis etc. gerunt, serviti hodie non sunt
 et quomodo Christiani ab infidelibus capti pro
 serviti habeantur ab ipsis, atque adeo non sunt

atque adeo n' seip' atq' ^{non} ~~non~~ antiquiss. ff.
 inane occidi quodvisq' more uendi p'nt et
 defacto tendant apud christianos in' p'm
 n' fuit ut p'inde fictione leg' coram qui ca
 pti erant, si in captiuitate decedissent mo
 mento ante captiuitate su' ~~ad~~ adeoq'
 liber decessisse fingebat, aut uine post
 liberu' q'uo ipi ex seruitute domi' redibat
 fingebat in seruitute nunquam fuisse, nisi si
 ly quoniam eius rei cognitio ad illud ^{ad} illud
 p'dicat. Caterum in yhyda hoib' si n' p'nt
 illa p'nt, eiusq' etiam alijuo hodie ex
 p'nt p'nt, utpote in subditis qui d'nt
 plurimo p'nt obligati, et operas vulgo
 d'nt p'nt tenent, eiusq' ita additi
 fuit ut sine illoru' expresso consensu
 nigrore nullo modo p'nt, et libertate
 suam p'nto redimere vulgo. ab Eng.
 eiusq' septim habere debeant, antequam alibi
 in album eius referant, ut tradit geil de
 Arestis imperij. c. g. n. ig. et. cult. xiv.
 Porro p'nt. Si illoru' p'ntum p'ntum
 una et eadem q'ditio fuit, q' n'q' n' p'nt

non uia
 sur Liban
 ut Gildg

personarum.

magis sub unius serui quam alter, diuersa uero
 si eorunde qualitate et officio consideremus
 cum alijs fuerint ordinarij, alijs Vicarij, quo
 rum illi his quos dominabantur & in seruum
 tot hi. Liberorum uero diuersa sunt quorundam
 partibus, cum quidam in genitum qui statim uel nati sunt,
 liberi sunt; quidam liberi, qui, uel ipsi, uel
 eorum parentes ex iure, quo olim seruiebant
 seruiebant, manum missi sunt. a libertinis uero alter
 differentes, quia ipsi illi liberi scilicet, respe-
 ctum ad patronum atque ad eius relationem, hi
 libertini scilicet, nullum adeundum respectum
 includunt. ideam enim sit absolutam, sed hodie
 die seruitute deoq; manuissione sublata
 una est liberorum, quod iuris, unde et apud mo-
 lis illius, partem sequitur uentrem, usq; hodie non
 nullus est, id q. non obtinebat quando erant
 diuersi. hinc patet serui scilicet et liberi
 hunc partem hinc, hi mater serua quantumq; ^{olim} seruitus a
 poter liber, is qui natus seruus est, et e ^{matre proce-}
 q. si mater libero quantumq; pater ^{debat hinc} ^{liberatus}
 uerq; partem est in genitum, ab hodie ut iam
 dicitur, tu sit unq; idemq; aut patet, recte ^{Nunc u.}
 discernimus, partem sequitur patet. ^{o patre.}

Tit. 34. s. 6. 7 et 8. de iure personarum.
Iura personarum ex statu et iure eorum de
sumpta diuisio est quod quaedam sunt sui,
quedam alieni iuris, ut tradit in prin. h. i.
hae uel dominicae uel feminae, uel patriae uel
filij familiae potestati sunt subiectae, de illis
in precedentibus, de his subsequenter lib. 1.
dicens. Atque haec quod lib. 3. §. 5. dicto h. i.
Ex titulo 7. de lege suscipia carminia tolli
da, haec de personis gentium, quod alieni interueniunt
quod in ultima uolte eides n. est de nepo
dum, id quod in h. i. et declaratur. Cuius ha
beret, quod lex dispositionem honorem inter uicij
quosdam in ultima uolte specialiter n. de
meyar, si. v. g. h. i. filij familiae de pecu
lis aduentitio in quo patri uel fratri n. patet
inter uicij pro subditis disponere quosdam
ut tradit in §. res a. relicto, in ault. ut
licet, matris et auis, testam. h. de eo qd
requisit ut tradit expresse in l. ult. C. de
testa. facere nunt. et latij infra pro lau
dicet.

+
Hic lib.

Titulus 8. de his qui sui uel alieni iuris sunt. duos
duos regulant quorum prior ex l. in re
mondato, C. mandati, posterior ex l. in
mandato

naty et civily
patris potat

hant. dicendum. Est itaqz patria potestas, qua
 parentes in liberos, descendentes ascendentem
 in descendentes hnt, exlex, una naty, altera
 civilis, illa ut que in iure naty et in qd
 procepto decalogi fundat, tam patribus
 qua matribus est eoy, hoc a. solis patribus
 daty, ex eo enim si dicitur qd patribus hnt et
 n' matribus concessa sit qz fominie, infra
 de adoptionibus. Quare patria potestas nil
 aliud est, qua ius, p qd filij et filia, nepotes
 et nepotes, et ceteri descendentes, p lineam ma-
 culina patri vel auro legitimo subijciunt. Dico
 primo per lineam masculinam, propter eoy qui in
 filialy nascunt, illi n. h' sunt in iure au-
 materni, sed in potestate sui patris, vel au-
 paterni, ratio est, qz auct' materny quinqz
 nepoti mediante filio, que liberos in pote-
 state n' hnt. d. qz sine et ideo filia, n' p
 in quibem et sui respiciunt aua mater
 n' transmittere ius patrie potestatis, qd
 ipso n' hnt l. aemo. ff. de reg. iurij. t

2. Dico 2do (patri aut auro) qz vivente auro
 poter filius n' hnt in potestate cu ipse n' hnt

patria potest. quomodo acquiri.

26

sed in ari potestate, si a. qui aliena potestate
 fuerit est, alium in potestate habere nequit, l.
 hic eueniet, ff. de adulterio et supra. dico
 3io. (legitimo). quia non oes liberi qui patrem
 aut matrem habent, sub eorum potestate sunt, sed tunc
 2o, qui legitimos habent parentes, sed cuius illud
 hic notandum, quod sunt species liberorum, primo
 natos et legitimos simul qui scilicet ex iustis
 nuptiis creati sunt, de quibus legi videtur. 2o. legitimo et
 legitimi tunc vel liberi adoptivi de quibus inf. 2o. adoptivi
 in l. de adopt. 3io. natos tunc qui scilicet 3. natos ex
 nati sunt ex concubino vel ex duobus liberis concubino.
 personis inter quas matrem potest existere, quod est spurij
 spurij qui scilicet ex foris publica nati publica mer.
 sunt tunc incerto parente habent cum vulgo. 5o. incestuosi
 concepti uocantur. quinta. et illorum qui
 ex incestuosis carnis nati sunt, ut ex ascen-
 dentibus et descendibus, item ex colla-
 terabilibus inter quos gradus nati in legi videtur.
 tunc colentur quibus tunc potestatem modis acquiri.
 tunc patria potestas, tunc in iustis nuptiis.
 tunc matris, 2. legit. 3. adoptione.

3.

Species liberorum

1. legitimo et matris. 2. adoptivi

3. natos ex publicis mer.

5. incestuosi

3 modis acquiri potest.

et matrimonio

nuptia q̄ olim puella in matris dacha 27
pudori graa ob obnubebant cap. nec illud.
3. q̄. hinc et consuetudine d̄h, quo fit, ut
nuptiarum desio, ab imp̄ hic proposita eade
attribuat matris, a summo pontifice cap.
illud, extra de presumptioibz, nisi quae
nuptiarum vocabulum, non unquam usurpet
p̄ illa celebritate et hilaritate quae ma-
trij celebrandi caa adhiberi solet, quo sig-
nificae loquuntur canones, in nuptias certij
temporibz p̄hibent ut in cap. capellany
extra de senijs. cap. n' oportet. 3. 6. ta.
q̄silij. Trid. sess. 24. c. 10. de reformae
matris, alioquin nuptiae p̄ gratia matris
sumpta nunquam interdiche sunt, nec quidem
quadragesimali tempore. 2. cap. capellany.
definit a. matris, ab imp̄. Justiniano hinc
in principio quod sit ^{nupt} et mulierij quindies
indiviam libe ybuludine ylinem eadem. quod matris
modo definit ab alexandro pontifice, in
cap. illud extra de presumptioibz, nisi q̄
pro verbo ylinem usurpet retinens, sed unij

de matris C.

Illud interim negandi n' est quin ad generationem 28
matris corporis quibusdam alijs conmixtis requiratur

q' testum in cap. palatubus cu sequenti 27. q' 2. cap.
debitus extra de biganis n' ordinandis aliud signi

quid ratur
matris?
quid g'ematul.

dem est matris rotul, aliud vero g'ematul rotul
siquidem matris d'q, quo prius ab iugis partij
g'ematul interuenit; g'ematul uero q' d' traditio
corporis facta est, ut h' co'firmo et receptij.

Idem scilicet. Ad id in defione (uiri et
mulieris) in nro singulari ad ostendendum
n' nisi inter duos post p'oe g'istere solle hodie
inter Christianos cap. gaudens. & nec ulli
unquam, extra de diftato. cap. fin. de sponsa
ditant, concilio trid. sess. 24. c. 2. ubi dis
tente anathemate feriunt illi, qui asserunt
licere Christianis plures simul habere uxo
res nec ulla l. diuina hoc g'uberi, cu
Christy loquens de matris, semper uobz
nro singulari dixit testibz. quin et hodie
nouo Carolo sti Imperatoris g'stitut.
ciuali. art. 121. bigamus p'ona capitalis
fieri gladij punit, h'ice ergo uerbis, poli
g'ama excludit que n' est uiri et mulie
ris, sed uiri et mulieris, aut mulieris

et inuenerit iunctio. Nec impedit quod
tempore ueteris Septi Capant patrias
et alij uiri iusti plures simul uerba
huisse, quia id plane extraordinarium
fuit, atque diuina dispensatione concessum
ut interpretetur innocentij 3ij in 2 cap.
quod. Quod deinde in eadem definitione sub
uincit, indiuidua uero quodlibet conti-
nentur in eam significacione hanc, quod quodlibet
ista, perpetua et indiuidua sit, sed quo
ad mentes protendentur uolunt, ita enim
protendentes a se ipso separari se debent
ut uelint hanc quodlibet dissolubilem
esse. nec in uolunt ad deum protendi potest
cap. sine. illi donec inueniam, extra de
quodlibet approprij, si a se post facta infra
de caa hanc quodlibet interumpat uel di-
stinctio, in fili quodlibet, quodlibet mentes
protendentur, lotij conu. de sponsalibus et
motu. c. 7. n. 8.

TTVVVSX

DE Nuptijs

Cum patris potestate potissima caa sit
 ius nuptie ideo sup. hoc lit. recte de
 clarat que sit dicantur qd ius nuptie dicitur
 dicitur hanc hanc lit. in tres partes in una
 explicabilis inter quas personarum nuptie et h. 3. partes
 point, et que ad eos requirantur In rda. que hinc videtur.
 personarum inter se vel eorū consanguinitatis
 vel affinitatis, vel alia de eorū spectare
 nequeant matrimonium. Et que nā eorū qui pro
 fiant, nona sit. in dicitur hanc hanc quo
 modo illegitimi filij qui patris potesta
 ti subiecti n. sunt, legitimeque, et in patria
 potestate redigantur, verū n. vero, in m
 gnie et matris in certis gradibus hinc qd
 hibito, et absq. agnitione hanc hanc consanguini
 tatis et affinitatis illigi n. point, ideo
 n. inutile erit, si antequā eorū inter preloem
 aggrediamur, brevibus eandem explicemus
 Describitur v. recte arbor consanguinitatis
 collectio et series consanguineorum ideo ex cogi
 tato ut est quada demonstratio ad oculum

arbor gñaj:
 defij

que indicat quomodo persone a cui si-
 pite ordo a invicem obtingerent et inter
 se distaret & fin. inf. gradibus agerentur
 Consanguinitas definitur vinculum quod personam
 ab uno sive propinquo dependente, vel
 quorum una dependit ab altera, casuali
 propagatione gradibus. Covar. de spons.
 et nuptijs. 2. p. c. 6. §. b. consanguinitas
 vinculum est, nemo ambigit, quod propter alios
 Cicero lib. i. officiorum tradit, inquit, sangui-
 nis quibus et benevolentia deinceps caritate
 oritur. Idem et in definitione (ab eodem sive pro-
 pinquo) ideo quod dependente ab eodem
 remoto sive, n' sint consanguinei, aliam
 oritur hanc consanguinei forent, cum ab Adam
 dependant, addit proterea (vel quorum una
 dependit ab altera) ne Cain et Adam
 consanguineos regerent qui ab uno eodem sive
 propagati n' sunt. Vel. particula (casuali
 propagatione gradibus) ostendit, quod Adam et
 Eva proprie consanguinei n' fuerint, quia n'
 dependentur a se invicem casuali propa-
 gatione sive miraculosa et sup. naturae creatione.
 Considerantur a. in ordine consang. gradibus

et consanguinitate

et linea, gradus est habitudo seu mensura quod ³⁰ gradus est:
distinguitur personarum quo cognoscitur quanta
agnationis huiusmodi distantia duae
personae personae differant. Itaque illa habi-
tudo gradus metaphorice de summo transfere
et gradibus, quibus in aliquo loco descendit.
Linea est collateralis personarum quae iure
tanguntur, propinqua censentur gradus quibus
numerorum distinguuntur, estque duplex, ascen-
dens, descendens et collateralis, ascendens, scilicet
quodlibet earum personarum a quibus nos originem
duximus quales sunt, potest esse. C. descendens
quod a nobis originem duxerunt, ut
sunt filii et nepotes reliqua descendentes
collateralis, quodlibet earum quae nobis a latere
iuncti sunt, a quibus nos originem non duximus
nec ipsi a nobis, sed ab uno propinquo cui
prognati sumus ut fratres et sorores. C.
i. f. de gradibus et consanguinitate. C. de locis.
Hic ita praenotandum est primo quod in
iure canonico quae in linea, in recta linea
ascendens et descendens, tot sunt gradus, quot
sunt personae, una dempta, id est dempta quae personae.

illa persona a qua altera perso de
quorum quindione querit dependunt, si
pater et filius distant primo gradu na
si una persona deinceps retinuit una
que primo gradu est filius si unus et
nepos, distans 2do gradu, no si una
persona superior remanent due, que due
videtur secundum gradum estherunt, et sic
deinceps.

2 Conclio 2da inas simili in linea collatero
li sine equali sine inaequali tot sunt gra
dy quot persone, si una dempla.
sic duo fratres distant inter se 2do gra
du, patruus et fratris filius tertio. fratris
filius, quot patruus vocatur, et soror filius
quot consobrinus appellatur q gradu distat
Covar. de spons. et matr. 2 p. c. 6.
§ 6. n. 7. et 8.

patruus
consobrinus
fratris filius

3 3ca conclusio secundum in canonico in linea trans
versali equali id est qto uterque a cuius filius
equaliter distat, quotus gradu alter a cui
filius distat, eodem quotus gradu inter
se distant, ut 2 fratres sunt in 1. gradu
4a alter eorum a filio seu patre uno

et consanguinitate et affinitate

gradu distat. Ita gelyo. secundum in can.
 in linea collat. in equali quoto gradu
 remotiori distat a cuius sitis, eodem
 inter se distare dicunt. hi fratris mei si
 cuius est natus in 2do gradu, pro ipso
 a cuius sitis id est a parente meo et ipso
 suo abest 2do gradu, et ipso in sententia quod
 secundum in civile duo gradus in linea transver
 sali existunt unum de iure canonico, et q. in
 iure civili tantum duo in iure can. ratio di
 versae computationis est quod in civile, gradus
 principaliter considerat, hoc successione et
 hereditate, que a persona persona pro
 xime convenit, at in canonico gradus
 non tantum quod inter duas personas in una
 contractu, cap. fin. extra de consanguinitate
 et affinitate. atque hoc de ordine consanguini
 tatis dicta sufficiant.

in civile gradus
 per successione
 et hereditate,
 canonice u.
 per matris gra
 dus gradus.

De affinitate.

Est itaque affinitas de iure civili vel aliud
 que personarum proximitas ex iustis nuptiis
 provenit. dico ex iustis nuptiis provenit
 quod ex iniustis et illicitis nuptiis de iure

civilis n' prohibet affin. Dico h' C. de
in casu et inabili, nupt. secundum
vero can: cui hoc in re standu, (hac
de re spirituali agat, motus sc. ut
facto) est per se proximitas ex
nali copula orto, dicitur in defione et
cosnali copula orto) n' a ex nuptij

affinitas
ex copula
cosnali oritur

quo a coniugio impediendo aff. ex
causa q'libet, ex copula. Disputatio de
eo qui ^{conquiritur} g'ntuq' uxorij sed. q'libet
causis sed de p'p'ia affinitatis, nec
sed sine coactu an voluntarij licite uel
illicite, in uigilante, ^{uel} dormiente, p'p'ia
conor. de spons. et mat. 2 p. c. 6. 8.
sunt s. plura genera affinitatis persona
n' adito persone multat genij obliuio
n' a. gradu; ex p'li gradu ego et p'roter
meq' p'p'ij consanguinei in primo gradu
g'ntuq': p'roter meq' dicit uxor illa
est p'p'ia adito persone q' copula

tria sunt
genera affi
nitatis.

et consanguinitate et affinitate

372

2.

consanguinitate et affinitate id est
alio genere affines mihi quia uxor est
affinis fratris a. consanguineus, gradus non
est, sed n. frater est mihi in primo
gradu consanguinitatis. Ita uxor est mihi
in primo gradu affinitatis.

2da genus affinitatis est, quod primo genere
est ad aliam personam aliam per carnalis copula
exempli gratia uxor fratris mei est mihi in primo
genere affinitatis uxor matris fratris
alium matris per in dicitur si erit
mihi affinis in 2do genere.

3ius genus affinitatis est, quod consistit in
tertiis personis, personam n. 2do genere
copula carnalis uidebitur consistit in
exempli gratia uxor fratris mei uxor
mihi est in primo affinitatis genere
post mortem fratris nubit Caro que mihi
est in 2do genere affinitatis. Illud
cedit, Caro a. alia dicitur, et illa

Ad principium huius
Tituli.

Proculus hic de prima lit. non proste ^{in requisitis}
 sc. de requisitis ad matrimonium pro quo
 sciendum quod in eo primo requiritur
 quod contractus debeant esse civiles Romani,
 hoc est liberi homines, non per civiles Rom. ^{civiles Romani}
 intelliguntur liberi homines sub Rom. Imperio ^{sunt qui subsunt}
 dependentes, ut ipsos ex §. in. supra de
 libertatibus, hinc apparet, quod iure civili
 non sit inderi per nos matrimonium per l. in quibus inter seruos
 nunt. l. in ancillis. C. de incestibus ^{n' est matrimonium}
 in liberos nuptijs, sed est de vere can. ^{l. in quibus}
 cap. i. extra de quibus personis ^{puberibus.}
 Hoc requiritur infra etiam, id est ut masculi ^{etiam requisitis.}
 sint in amore, sine ira. cap. puberes ^{mas. 14.}
 cap. ad testes cap. ex libentij, extra de fam. 12.
 de sponsatione impuberum, l. minores, ff. de
 ritu nuptiarum, conar. sepe d. postea 2.
 c. 5. n. 2. huius requisitis hanc rationem
 et Macrobius assignat, quod sc. in maribus

tit. 10. de nuptijs

nisi generationis incipiat fugere, in ano
12. 10. mensibus in dardaribus in suis, in
quo tempore viri potentes credunt, verum
hoc tempus etatis matris prolixius de
eius subiecto n' est, etenim si nuptia
suppleat etate id est si ante 14. annos
masculi, et 12. fuit coire et genero
re possit, (quod aliquando accidisse re
fert Conrad. d. loco. n. 4.) hanc si
accidat iudicium, et discretio potest dispensare
matrim. d. cap. pub. cap. de illis, et
cap. fin. extra de deponendo nupt.
3. requiritur. quibus presentibus, siel ver
bit sine presentibus declaratis, et si quidem
debet ee purus, integer, liber et volun
tarius, n' coactus. nuptias n. n' quibus
ter consensu factis, l. nuptias. ff. de
reg. iuris. conan. d. p. 2. c. 2. et 3.
a 8. primis usque ad 8.

3. requiritur

Hicce 3. requiritur in super et et
complis hinc: sess. 24. de reformat.

et affinitatis et consanguinitatis gradibus.

matris. c. i. addidit se: quod matrem in
presentia parochi et duorum ad minus
testium celebri debeat, alias longum da-
tepiunt, non est inuoluit super hac de
re Canon. d. p. r. c. b. n. r. et sequi.

38.

Andreas.

Ad & ergo non ocy

In hac & incipit nova rda post
lit. nri, et in ea recensentur impe-
dimento, ob que nuptie inter quosdam
personas licite non sunt, ut itaque sciat
que nuptie sint prohibe in primis et
quibus que sint prohibe hi non intelligunt
ceteros non fore prohibitos arguit c. i.
supra de his qui sui vel alieni iuris sunt. imo geris
Sunt ergo gētio. i. inter ascendentes et
descendentes nuptie in iuribus prohibentur
ades ut si Adam hodie uideret nullam
in uxore ducere potest uti hic et
l. nuptie. l. sui. & de ritu nupt. c. 10
c. 1

pater cu filia
adoptione ma
triu qd habeat
negl.

ga pudor et reverentia huiusmodi g
etione p'hibet. Amplius ut et p'p
des ut liberi adoptivi motus ungi
requerant et si defoluto sit adoptio p
emanipationes. Et nro hic. q'uo r.

in linea tra
verticali usq
ad 4. grad.

in linea tra
verticali usq
ad 4. grad.

transversali ad q'uo gradus
transversalis inclusivè usq Canonice
novissimus p'hibet. Divinitus motus
cap. n' debet, et. de ffang. et apin
dixi novissimo, q'uo iure canonice
sion q'uoq' in q'uo gradu fuit p
missa q'uoq' usq ad 4. gradus p'hibet
cap. nullus. 38. 42.

3
aff. ad q'uo
gradus
affin. d'hibet.

Conclio 3. affinitas ad q'uo aff. gradus
matris impedit g'rahendus et dirigend
mit g'rahent, d. cap. n' debet, nec g'rah
quod refert sitre affinitas illicita
et fornicatione g'racho, vel licita
et quicq' ordo, cap. et lit. d. lit.
in quo ius civile corrigit quod in p'p'cho
sola affinitas ex licito coitatu ordo

matris impedit et dirimit per antea dicto. secundum
 Concilium a. Lud. sess. 24. c. 4. dicit quod ^{quod hinc}
 affinitas et illicito coitu orta saltem ^{in rdo et}
 matris gradus in primo et rdo gradu ^{primo in}
 dirimit, ^{gradu ex}
^{illicito coitu}
^{dirimit matris.}

Quintus ad precedat in affinitate primum in
 quibus n. rdi aut 3ij. d. cap. n. debet e.g.
 soror mea habuit maritum qui est affinis
 meus in primo gradu, ea mortua maritus
 eius aliam auigit que est mihi quanta
 in rdo gradu, et subsequenter si uxorem
 eius uxorem ducere possum, subsequenter
 in primo gradu affinis mei uxorem ducere
 possum, idem et magis iudicium est
 de 3io et reliquis affi. gradibus c.

Contra 4. publice honestatis ratio con-
 tubit indea non nullos prohibet n. m. In quod
 licet, si et quod honestus est, considerari debet.
 l. semper. ff. de regulis iuris. si frater
 de puncti proapam nondum cognitam tra-
 der suspectus ab publice honestatis inspectione.

lib. 10. lib. 1. de nuptijs.

Quere phibet et si defacto duxit
motum est nullum. & si uxor tua
hac lit. cap. ad audientias. cap. inuenit
cap. sponsa, est. de spons. cons. l. in
sess. 24. de reformae motij cap
c. 3. ubi hoc impedimentum ad sponsa
lio valida, et primus in gradu (non
antiquity ad eum gradum extendit
& supra dicto) restringit eadem hoc
et alios modos qui motum impediunt quare
et dirimunt matrimonium apprehendit. glof.
in & illud uelut, hic segg. uersibus

¹³
NB ^{impedimenta}
que dirimunt
sponsalia.
Error, qd dicitur, uolunt, qd actio, crime.
Culpa dispendios, ut adu ligamen. honore
Si sit affinis, si forte coire nequibus,
Hac potando selant, qd uolunt iure
Quam uadent explicam uidere est
apud Cour. d. p. 2. & 6. in aliquo
segg.

Ad & si aduersus
In hoc & recentem pone eorum qd

et impedimentis carum.

qui protulit contra legem precepti, ab ipso
prima pena est, quod nullum habetur
fructus pro nullis; et non est pro ipso
et alij qui sunt contra. n. uolent ac
et pro nullo habet cap. qui contra de neg. f.
in b. et l. n. datur, C. de A.

2da pena est, quod filii et huiusmodi
contra nati neque in patris potestate
sunt neque eadem succedant, auth. et
quod l. C. de incestis nuptiis.

3ia pena est privatio et confiscatio omnium
bonorum l. qui contra et auth. incestas
C. de incestis nuptiis.

4ta pena. depositio a dignitate
seu et civili primatio.

5ta est, missio in exilium si sit dignitas
quoditionis, si uero sit uiles persona hanc
corporali pena afficiuntur auth. incestas
C. de incestis nuptiis.

6ta est, si sit iure civili sit uile. uere u.
sunt limitantur ut locum dum habeant pro
iure canonico nuptiis sunt prohibita seu
si sunt iure civili sunt uile. uere u.

36

1
pena.
annulatio, glady.

2da pena
n. succedunt
liberi, neque in
patris potestate.

3.
pena
quiscantur omnia bona
eorum.

4.
pena.
destituuntur honore.

5.
pena.
in exilium missio.

6.
pena.
limitantur
haec pena.

• a canonica approbata & y. nisi civile
prohibetur est ne tutor pupillam in uxorem
ducatur, l. n' est masculus. ff. de ritu nupt.
verum in dytate canonica dicitur hoc
hoc cosa statuta, cap. fin. extra de rudijs
nuptijs, ideo productis quibus hodie offi-
ci n' gaudent, qui secundum canones prohibere
possunt, Canon. d. n. 2. c. 6. & 8. nisi
et sequenti. *¶* Et aliquando.

In hoc & traditio via et ultima pars est.
nisi declaratur quod quibus modis filij et illi
illis ^{causis} nuptijs dandi legitime, et quod hinc
legitimus in patria potestate eligatur,
pro quo sciendum quod legitimum in genere
se potest definiri, quod sit legitimum no-
tandum, quo is, qui ex illius nuptijs
vel ractu notus est, efficit legitimum.
¶ In primo (restitutio natalis)
ut excludatur aut alia restitutio nota
cum que legitimum n' est, nimirum re-
stitutio libertatis, eo in mancipio
facto, quod ex matris ventre servitute
prodit, et alia similes restitutiones.

et legitimatione

abolitione, in habilitate, a notuitate
quida p[ro]p[ri]e p[ro]m[er]endis, ex alio capite
quo quod ex legitimo matrimonio noty n[on] p[ro]p[ri]e
Molina d. 170.

§. 2. Efficit legitimum p[ro]p[ri]e admodum
n. lex ex iusto matrimonio notus potuit fo
cere legitimum, potuit et facere ut notat
filiis eandem modis et plenitudinis interve
nientibus p[ro] legitimo habere, ap[er]to novel
§. 1. §. i. et novella §. 1. §. i. Unde et nota
legitimo traxit q[uo]d sola lex notat, in
nuptijs quippe gurrunt non et lex unde
ex iustis nuptijs notis, notat et legitimi
simul appellantur dictis iuris. Recensentur
o. in hoc §. 2. Legitimandi modi, primus
est oblatio caris, alter vero p[ro] subsequen
matris, est itaq[ue] oblatio caris, cu[m] filij
notat illegitime noty datur vel p[ro]p[ri]e
notati vel civitati ut illi p[ro]m[er]ent legit
mus efficitur Covar. Lopez d. p. 2
§. 4. n. 7. hodie reip[ro]p[ri]e forma
nuptio hic modo excludit p[ro]p[ri]e

Imodij
legitimandi

2dgmody
sp. de quæstione ult. nollum ual: cap. i.
2dgmody 2dgmody legitimum est qd pater
matris l. ca. qd. C. de natiuitate liberis
& ideo qd, §. nec u' eor. infra de hered. l.
que ab intestato et qd sigs iij. in ault.
qz modis efficiantur p. cap. tanta est.
qui filij sunt legitimi, ubi rae reddidit
sacer. sc. matris ad ad hoc rae iij.
in concubinato iudic. ad matris pater
aliquos no. pater aduentus liberis
in concubinato genitos qd qnibus qd
effici legitimos ad matris pater
facilis et pater reddidit. cap. un. de
filiis natis ex matris. C. in nuptijs
dorum. Vbi male vulgo legit de nuptijs
matris ad morgentican, qd modo legendum
n. ad morgentican qd uocabulum (morgentican)
neq. latinum, neq. germanicum, neq. Gallicum
neq. italicum, est, unde legendum ad morgentican
qd germanicum est, et donum matulim significat
qd etnum hadie confirmat matris in premium
pudibit doli, estq. species donationis p. nuptijs
Ho Illustris Baro a Taurenberg d. cap. un.
Ampliot primo quod liberi ita legitimi

et Legitimatione

sequantur ^{oia} iura et privilegia ~~et~~ ^{et} prerogativa ~~et~~ legitimi
legitimationis liberorum susceptorum, id est ^{equivalent} ~~is~~ ^{naturalibus filiis.}
in ~~oibz~~ ^{oibz} equiparantur. l. cum ^q ~~ut~~ ^{de} ~~na~~
turatilibz liber: ex quo ampliatione inferuntur
quod liberi hi legitimi efficiantur sicut heredes efficiuntur ha
et in patriam potestatem redigantur d. §. ult. ^{des.}
et loco lit. in auth. quomodo nates efficiantur sui.

Insuper 2do tales liberos n' solum parentibus una ²
cum alijs liberis in matris ^{con} ~~quintibus~~ ^{et} agnatis ^{agnatis} ^{sue}
et agnatis succedere d. l. cum ^q ~~ut~~ ^{de} ~~na~~ ^{cedunt omni}
Molina d. diff. 172. m. ^{modo.}

Insuper 3io quod legitimi etiam in feudo succedant, ³
Geil. pract. obs. lib. 2. obs. 121. n. 2. Julij
clary lib. 3. receptorum barum in §. feudum, §. 82.

Molina d. diff. 172. versu. deinde legitimi
in quo legitimi ^{et} subsequens ^{legitimi} ^{matrem} a legitimi
matris ^{et} rescriptis principis differunt, hi n. ad n. ^{et} ^{subsequens}
admittuntur ^{et} testat in cap. unico ^{et} ^{matris} ^{pro}
si de feudo defuncti fuerit ^{et} ^{legitimo} ^{pro}
dominus et agnatus, vasalli in usibus feudorum ^{et} ^{rescriptis}
Geil. lib. d. l. 2. obs. 120. n. 8. Couar. d. c. 8.

§. 2. n. 7. Mol. d. diff. 172. nisi in spe ul
in feudo succedant legitime. gloss. in d. §.
natis.

Titio. De nuptijs et

4. Inferitur qd quod legitimatus per subsequens ma-
 trimium in emphiteusi Ecclesiastica succedit, Couor.
 de cog. legi. d. loco in quo a legitimo per rescriptum prin-
 cipis in Ecc. legi. seculari, dicitur, hic n. in Emphiteusi
 Ecclesiastica n. succedit, ratio est qd Ecclesiastica
 sed legitimatus concubitus illegitimus, liberorum illegitimos de
 f. subseq. matr. spirit. atq. cog. soli Emphiteusi indignos indicat Mol.
 siq. d. referunt.
 d. pp. 475. verum legitimatus rescripto.

5. Inferitur qd quod legitimatus per subsequens ma-
 trimium excludat subditulum sub conditione si sine liberis
 legitimis decesserit. Mol. d. d. pp. 472.

6. Inferitur qd quod solus legitimatus habeat in
 primogenituram referentem, alijs liberis et legitimis
 postea natis per iura et rationes supra in versu
 rdy mady et alibi adhibet adductis.

7. Inferitur qd quod solus seu in municipale excludat
 feminas casu quo filij legitimi exstant, aut adent
 ut legitimi in nati in numero civium admittantur
 etiam si in legitimatus per subsequens ma-
 trimium obtinet, nam et hi excludunt feminas et iura
 civitatis gaudens, Gail. b. r. obf. 191. p. 191.
 cent. 3. obf. 26. in quo a legitimo per
 scriptum principis dicitur hic n. neq. femi-
 nos excludit neq. iura civitatis gaudet nisi
 diploma gerat clausula derogatiam

Legitimatione

n obstante status loci Couar. d. 1178. n. 6.

Intendit qd donatio facta ab aliquo qui de
pore legitimitatis donationis filius legitimus
n' habuit. p. noalem tm si huiusmodi p. sub.
sequens matris legitimitatis reuocata iusta
legem si unquam. C. de donat. Mol. d. d. 172.

Intendit qd huiusmodi legitimitatis ad ius q
trahit qd legitimitatis competat ad ius q
Gail. d. lib. 2. obs. 142. n. 2. ratio hanc
autem est una eademque scilicet qd taliter
legitimitatis sunt uere legitimi qd supra
in appellatione adducta.

Amplius qd 2. qd nempe noales liberi
per subsequens matris legitimitatis ius
coniugino domi fuerit retenta p. n.
pro eius illegitimo sciendum qd uice civili ille
soly nalis dicitur qui ex concubino ^{matris is soly}
domi retenta est procreatus. ^{q. qui ex con} ^{ubi domi}
et ubi ff. de coniugino & hi q. i. p. a. in auth. ^{retento naly e.}
quibus modis noales efficiantur hi atq. hi noales
parentibus succedant et per subsequens matris

iure civili legitimum, & in vero effuse in
auth. in q. by nadij noles. Verum hoc iuriscindly
distinctionis iure canonico n' attendit, hoc n. iure,
nati ex tupa, seu publico scorto, que postea in
uxorem ducit, legitimi reddunt. couar. de spons.
et natu. 2 p. c. §. §. n. 4. et §. 4. n. 4. Molin.
169. Ratio est qd imperator potestatem n' h't irri-
tandi et annullandi matrimonij qd canonice. 2da
est, qd n' debet ee melioris conditionis qui su-
aluit concubina et in peccato nupt
qd is qui in fragilitate carnis semel abqz
iterum ad fornicum accessit. 3ia est qd in
meretricie matris qd trahere, atqz hae rae
a peccato obstruere, opus est misericordie
et meritorij apud Deum cop. vider opera
extra de sponsalibz.

NB

x. misericordia

Explicitar 13. qd n' refferat h'it ne qdela
infra dolalia nec ne. na utroyz casu p' sub
sequens matris liberi legitimumtan pro cuiqz
illigea sciendum qd iure civili noles liberi
per subsequens matris demul efficiantur

et legitimatione e.

80

legitimi patrisque succedant y do supermatris
moniali gradu instrum dotale est effectum
Et hi de effectu maritali certo gstat p kalus
ex principio legis, cum qd, et legis nuper
C. de natiu libery. Nouella. iz. c. 4. et
Nouella is. cii. q aliquando insit. hic
verum iure canonicis ad legitimatione ista instrum
dotale n' requiri sed gstatum gstatentur. et benedi
ctiones sacerdotis in facie Ecclesie sufficere iuror
traditio est p d. l. cap. lanta. extra quilibet hinc
legitimi ubi sumus pontifex neqz instrum dotale
glectionem neqz quidqz alius ^{al} uoluitate huius
legitimationis hinc p subsequens matris desiderat Vob.
controuersia in ius lib. 3. c. 1. i. conu. d. 2. q. 2. n. 8. c.
Imp. q. quod n' solu filij nobiles s' et nepotes
ex filio nobile geniti q subsequens matris
aut legitimi fiant, eiqz cum legitimi succedant,
ponantur filius nobilem mortuum reliquisse si
huius et respectu nepotem, hic parte nepos
q matris postea gstatu inter aut et
autem legitimi filij p hinc i. qd defuncti
patris locu substituunt. q hi a. insit. de
horedu qualitate et diffra. qd n' autem
hinc quo ille si uiveret legitimat.

Tit. 10. lib. 1. de nuptiis

quod si in corpore legitime in eadem licet nuptiis
de adopt: d. l. si filius. ff. de gradibus
agnationis ubi dicitur si filius meus mortuus
Titius adoptatus uideri cum de sanctifica
tione fuisse si adoptatus filius reputatus
sunt filij iam mortui igitur et filij nati
ex eo qui iam est mortuus legitimi et ante
eius frequentiam inde probatur quod quoniam ad
modum in specie ista deficit hominibus
extremi a quo quod scilicet filius est mater
sua ante mortem ipsa uel alia et defi
nit in d. l. si filius et sicut ibi adoptatus
per fratrem legitime quod si tunc aliter filij nati
et eius fratres et alia et si nepotes per le
gitimam hanc sunt quod si tunc uenerit con
parens legitimus et ante frequentiam et ex
eo nati.

probat. Confirma. d. l. quoniam mater subsequens
ipso uere legitima et descendentes nati
ex ipse parentibus ante tale mortem
genitum legitime. dicitur cap. tanta. extra

qui filij sunt legitimi cuius verba fi-
sunt, tunc est ius matris ut qui ante sunt
geniti post gratum matris legitimi hnt.
nae enim genitorum maxime in ma-
so uocabili ueniunt nepotes, aqto. l. liberand.
et ibi Godey ff. De verb. sig.

Conferuntur praedicta qto qd ideo filij
per subsequentem matris legitimitatem
qto, matris gratum fuisse ante qua filij
nascuntur et sic matris ipsam in fauore
filiolarum retrotrahit qd si initio matris
gratum est filij iam mortui legitimi ad
et ubi ex eo ergo et si postea matris gratum
fuerit, erit idem; atqz hanc rem adeoqz
nam ampliationem tenent Couar. de spons.
et matris. 2 p. c. 8. § 2. n. 19. Vach. qto.
iuris. lib. 3. c. 56. Mol. Disp. 122. Veru-
dubium est et multi alij ab ipso relati.

Ampliat qto et si admodum senex uel in-
firmus aut et in articulo mortis qto hnt
quibus dicitur na et eo casu liberi
ex eo suscepti legitimi hnt.

Tit. io. lib. i. de nuptijs

capto & aliquando iustit. de nuptijs infra.
et q. sui, a uerbo q. by numero. C. de here.
quod ab intestato. d. cap. l. i. extra q. i.
lij. hinc legitime ubi generaliter traditur
erog. in concubinato extra motus uolens
p. subsequens motus effici legitimos abq.
motus a quorumq. et uolde in fine
senex motu iustit. ad extrema app. iusta
spiritu prohibere p. n. ambigit. l. ho.
geny. ff. de q. d. h. o. et demon. l. p. o. i.
ny. C. de nuptijs. Couar. d. p. 2. e. g.
q. 2. n. io. Geil. d. lib. 2. ob. it. 28.
Gabriel. geton. coit. d. de legitime.
y. l. i. i. d. m. q. ampliat. Molin.
d. de p. i. r. r.

Ampliat. l. i. et ultim. q. p. cedat. d. i.
conubina h. i. u. l. i. et indigna persona
Geil. prod. ob. lib. 2. ob. it. 28.
Vach. q. r. o. u. r. y. lib. 3. e. 53. r. o. d. e. p. q.
i. y. coronica. h. i. y. m. a. d. i. m. o. t. u. s. a. p. p. r. o. h. a. t.
L. i. m. t. o. l. y. g. l. i. o. p. o. s. q. d. p. r. o. c. e. d. a. t. i. n. l. i. b. r. i.
n. o. d. i. t. y. o. n. t. e. m. a. t. r. i. n. o. t. i. t. s. e. u. s. i. n. e. a.
q. h. i. t. e. t. n. o. t. i. t. p. o. s. t. m. a. t. r. i. n. o. t. i. t. e. t. i. n. e. p. h. i.

Et Cognatione c.

42.

sunt ante matrem, n' dicuntur legitimi
per subsequens matrem, s' legitime nati
e. nuptu. & all. no. ut. & si quis igitur in
auth. q'by modis nates efficiantur sui hinc
supra q' et patet tempore conceptionis et
adulterii et in casibus utpote et adulterio
vel incestu q'cepti et tempore natiuitatis
ex legitimo thoro natis, etenim si modico
uxore sua adulteru ducat feminam grauida
aut si huius potifex dispentet, ut uis ducat
sanguinea sua grauida semel nuptis
liberi qui tempore conceptionis erant adulle
rini vel incestuosi, tempore natiuitatis
sunt ex legitimo thoro nati Mol. 2.
dip. 22. in prin.

Limitat' 2. q' pcedat dumado inben
parentes matris et potuerit aut tempo
re conceptionis aut tempore natiuitatis
sua uixit, utpote q' liberi q'cepti et nati
sunt ex tempore quo inben parentes
quibus et n' potuerit, et si impedimentis
sollet et matris subsequat' attamen

Tit. io. lib. i.

liberi legitimi n. fuerit. p. testat. in d. cog.
santo. et pro qui filij suis legitimi, ubi
p. a. in uiuente uxore suo alio g. gno
uerit et ex eo prolem suscepit licet
post morte uxoris eandem d. ferit nihil
omnino spurius erit filij, et ubi uerbis
maxi. p. eundem, p. subsequenti matris
natales cum demum effici legitimos si inter
parentes aut tempore conceptionis aut
natiuitatis matris ee potuerit, quod
ob impedimentis q. canonice nullo
tempore inter eos matris g. share potue
rit, et post. liberos natos impedimentis
fuit solutus et g. iuris inter natos n. est
uinc. legitim.

Similiter 3. q. p. cedat. dummodo nates
liberi q. subsequenti matris legitimandi
in matrem legitimatione g. sententia
q. g. ralden. in aut. q. ly. madis. n. uel
ubi reddidit ea res q. filij in
natis in potestate patris esse n. pt.

De matris et legitimæ.

83

Vsch. gro: ius lib. 4.

Adit ^{ius} ^{distinctione} legitimæ matris qui sit
per ^{receptum} imp. aut conitibus palatini
hinc legitimæ facultate p. cap.
reprobabilem. ex tra qui filii sunt legitimæ.

Et nuptiis i. yd quilibet princeps pro
pudicos et in alieno territorio legiti
mare post. ras est. quo legitimæ est
sibi voluntarie iurisdictionis qui et
est o territorio explicari p. t. p.
bestit in l. j. Cod. de emanis. et
l. i. ff. de officio p. consulis. Mol. disp.
122.

Imp. 2. ut pcedat etli agnatorum et ygn.
notum qrensus fuerit admittit qd nax
in dicto nouella 44. neqz in nouella
44. que utroqz de hoc legitimæ eiusqz
requirit diligent agit. nax qd ygnat
agnatorum et ygnatorum de fidelis. hinc
qd agnatis et cog. nullus est

Tit. i. lib. i. de matris
ius est quodlibet in bonis cognatis et ag.
dicitur iudicis, ut si excludit et extra
neque persona per legem bona sua relin
quere potest per legem in l. fratres C. de
iustici. leg. tu quis si adoptio sit, non
est necesse in ea cognatorum vel ag.
generis, l. in adoptio. ff. de adopt. l. un.
et quia in patris potestate est de bonis
reliquis suis per arbitrio disponere, l. il
de inofficiosa donat. l. in re man
dat. C. mandati. tu patrem quia
pater qui nulla habet prolem legitima
aut parentes naturalibus suis liberis unive
rsa sua substantia vel ultima volu
ntate sua vel inter vivos relinquere potest
dicitur novella 89. c. in § si vero filii
et auth. licet. hoc. nov. l. 1. C. de liber
naturalibus. His oculis credit et auto
ritas dicitur quod referunt et sequitur postea
c. lib. 2. c. 21. n. 26. de success. ab intest.
Simpliiter et post hanc legitimacionem
pater uxorem dicit, et liberos etc. ca

et legitimatōne.

28.

inscipiat legitimus nam nihil sig legitimatio
ualet, nec irritatur, ~~quod~~ tam quia legitimus p
subsequens natus facta n' g'itatur in irritam
licet postea natiu' patri legitimi liberi
Novella 74. in prin. et novella 89. Cap. l. u
quod y factum qd est n' debet ex post facto
irritari. l. si uis p'ponij. C. de confirmatio
tutore l. sanimus, c. de administrat. cap.
quo facit q' d' ea que legitime et recte sunt
g'ituta durent. licet postea g'igerit causa
quo initium capere n' potuerit. l. pluribus &
tametsi placet. ff. de v. oblig. l. in ambiguis
& n' est nouu'. ff. de reg. j. et quia obsecum est
a iure alienum habere filium temporalem. l. que
p'terit. ff. de adopt. (atq; hanc limit. tenet
post alios alleg. Tiraquellus in l. qui unquam in
v. donae C. cogit. n. 282. et sey. C. de re
uocandis donat. ubi n. 308. illud eo tm
casu procedit, quo princeps et pater in ipsa leg
g'itimo cogitorunt de futuris liberis n' est
eo quo n' cogitorunt de futuris liberis legitimis
Ceterum supra in ampliat. 1. notante dicitur
(Chas habet) quia nullus princeps est qui sibi

Tit. 10 lib. 1. De matris

qui sibi subditus n. est legitimus et in eum
effum ut in bonis alterius imperio subiectus suc-
cedat per testam: notab: in cap. p. venerabile
extra qui filij sint legitimi sic G. potestas
alterius principis subditum filium illegitimum
ad effum ut patri in bonis temporalibus suc-
cedat et similia effa. gerat legitimus reddere
nequit d. c. p. venerabilem patrem principis
secularis subditum suum ad oblinendo be-
neficio Ecclesie aut ad sue: g. sepe d. g.

legitimare nequit Cou. d. 28. n. 10. Ratio est
quod id est extra ipsius iurisdictionem existit fin.

De iurisdic: cum iudic. final. circa hunc
§. Notandum quod in fine iam pridem cor-
ruptus sit postea quam n. Just. Louly et de
legitimatis per oblaem Curie et subse-
quens matrimonium subiungit.

Quod et alijs liberis qui ex eodem matris
postea sunt procreati similiter ^{per unam} g. h. u. o. n. e
quod quod est et quod Just. n. ci modo qui
ante gradum matris procreatus fuerat
sed ipsi quoque qui post matris suscepti est
suo se g. h. u. o. n. e tribuisse ut legitime
fuerit ad gloriam? et hi ultique ex le-
gitimo matris nati sine ulla g. h. u. o. n. e

et Cognominale ..

75

legitimi sint, haec cum Murato in 2^a
parte thesauri Christiani. C. ii
Dicendum quod in aliquibus veteribus insit: uox
(similiter) alio loco posita ut ita n. ht.
Quod et similiter alijs, quod hoc dicit aliquis
interceptum? ^{permutatum} En si unica litterata
mutaueris, et loco .T. substitueris. q. sicq. pro
et ei legens loci uitium prorsus ac substitueris.
Legendam itaque quod et similiter alijs ut sensus sit
te illi qui ante nuptias natus erat sua constitutione
tribuisse ut eque legitime et alij q. ij qui
postea ex eadem matris procreati sunt.

TITVLVS XI

De
Adoptione et alio eoa patrie potest.

Debetur est supra lib. 9. quod patrie potesta
tis. 3. sint eoa efficiende scilicet in spe nuptie
legitimatō, et adoptio. quarum prime due pri
ores cum praecedenti lib. sint Episcopa, 2da
ordinis expofit ut etiam de 3°, hoc est, de
adoptione, agatur.

Diuiduntur a. hic lib. in 3. partes. In quarum
primo omnia adoptionis diuisione singula

Tit. ii. lib. De

speciez usq[ue] ad 3 minorem, declarant[ur]. In 2da & penult. de personis que adoptant[ur] adoptant[ur] point. In 3a de utriusq[ue] effectu agitur.

Ad 3 adoptio et duos subsequentes: in hisce 29. agitur de prima parte lit. nri pro quo sci[ent] dum quod adoptio nihil aliud sit quam actus legis cuius per quem quis fit filius alicuius ^{cau} filij

1a species adopt. n[on] est, cuiusq[ue] species sunt dua, prima e[st] adoptio in specie p[er] qua adoptatur primo filius familiae coram magistratu ordinario ^{coram magistro} ^{tratu} riam iurisdictionem h[ab]ere l. i. Cod. de adopt. l. 2 ff. de offi[ci]o pro consulib[us]. 2da

2da species. species est arrogatio p[er] quam adoptatur is qui sui iuris est cum auctoritate principis ^{is qui sui iuris est} ^{is qui sui iuris est} auctoritate principis adoptio hic l. b. C. eodem. Ex hisce definiob[us] apparet q[uo]d adoptionis et arrogationis diff[er]entia quod scilicet adoptio placet filius familiae tantu[m] coram quocunq[ue] magistratu i[ur]is. qui sui iuris est arrogatio coram sup[er]iore vel Comite palatino, sicut maiore solemnitate. 2do differunt in arrogatio requirit expressa y[er]ba.

3do differunt q[uo]d in arrogatio expressa y[er]ba maiore solemnitate. 2do differunt in arrogatio requirit expressa y[er]ba.

Adoptione.

l. s. l. n. r. absens. ff. hoc tit. ab aucto figs ^{46.}
 a patre in adoptione delur sufficit cu ^{si u. a ptre}
 voluntati patris n' contradicere d. l. s. ^{in adoptionem}
 zio arrogatus et ab extraneis transit in ^{delur, sufficit,}
 partem arrogatoris cum oibz suis liberis et ^{patris cum n' gha}
 bonis. l. 2. l. si pater fam. l. arrogator ^{siere.}
 ff. hoc tit. e q'tro adoptatus abq't extraneis
 manet in potestate patris malis quodsi adoptatus temp
 a. quis adoptetur, a persona sua fam: in ^{manet in pte}
 ascendente linea hunc et transit in potestate ^{patris.}
 patris adoptivi. Rad est q'd duo vincula gen-
 rant, nate ex cognatione, et civile ex ado-
 ptione & sed hodie. hic. q'tro arrogatus nec
 emancipari nec exheredari pot sine iusta
 causa, q'ta pars bonorum q'ra ex intestato ha-
 biturus fuisse ei relinquatur & cu' putent
 in principio hui. adoptatus a. succedit p'tri
 adoptanti ab intestato ^{nam adoptans}
 n' tenet aliquid relinquere adoptivo. & sed ho-
 die et l. cum in adoptivis. c. eodem

Ad & maiorem Natu.

In hoc & incipit 2da lib. nri post et in

Tit. ii. lib. i. De

in ea declaratur qui adoptare adoptariq[ue]
qui habeant pot[est]at[em] p[ot]est a. adoptare oes q[ui] s[un]t p[ro]p[ri]et[ar]i
adoptare. n[on] est prohibitu[m]. prohibetur itaq[ue] in p[ri]mo
p[ri]mo femina nisi femina, ut p[ro]bat q[ui]a in p[ar]te n[on] s[un]t ad
p[ro]p[ri]etate nisi ex indulgentia principis in sola
sine liberorum amissionum ijs hoc quod
& femina hoc tit. n[on] l. mulierem. C[od].
2do p[ro]hibet minor natu[m] maiorem natu[m] ad
p[ro]p[ri]etate uel arrogare, r[ati]o p[ro]hibitionis est q[ui]a
adoptio imulat[ur] natu[m] et p[ro]p[ri]etate seu g[ra]t[ia]
natu[m] est, ut filius sit maior patre, unde
debet is qui adoptare uult plena p[ro]p[ri]etate
is am[er]is p[ro]cedere ut hic n[on] r[ati]o. l. p[ro]p[ri]et[ar]i
ter san. cum l. leg. ff eodem. 3do p[ro]hib[etur]
centur castroli, r[ati]o est q[ui]a generandi
uiri natu[m] n[on] s[un]t. 4do natu[m] q[ui]a
qui ex defectu accidentali generare
n[on] p[ot]est, bene p[ot]est adoptare uel l. 28. ff
ff eodem. Similiter o[mn]i[um] regu[m] adoptare p[ot]est
secundu[m] d. hic ab hac regu[m] excipit, ob
q[ui]a p[ro]p[ri]etate eiusmodi solemnitate expediri.

2do
minor maiorem
natu[m].

3do
castroli

4do
p[ro]p[ri]etate

adoptione

n. p. l. neq. obseq. et l. post mortem. f. cad.

47.

Idem in plurimis autem

Qua hoc & glinetz uelimo tit. nri parset in
ca recessentz effectz adoptionis quom iungit. effectz adoptionis
Quod orroyaty uel adaptaty ab aus mater adaptaty ab aus
no successionez inf greguaty sicut naty et le materas inf gregu
grimo matris. l. cum in adoptioz. C. hoc.

Tit. 279 effectz est quod in adoptione
est dignitas adoptantis in liberos adoptiuos
derinetz. l. senatoris. l. liberos ff. de pro
tonibz. l. in or. l. lex adoptionem ff. hortic.

Tertius effectz est quod adaptaty n' possit in us
uocare adoptantem sine uenia. l. adopti
um. ff. de in us uocando plures huius rei.
patrisq. potestatis effectz uidere est apud
Molin. de f. et g. tractatu 2. diff. 228.
et in progressu tradentz.

TITULVS XII

Quibz modis patria postea soluat.

Haec plerq. cae patria potestatis ex
plicata sunt in tit. 9. usq. ad hunc. num. in

Tit. 10. lib. 1. Quibus modis
videndum quomodo ea dissolvantur, recententur a hoc lib.
6 modi a P.D. dissolvendi pat. ptem, primus est
mortis naturalis. mortis n. pro familia liberis sui
iuris efficit, ut hie § i. et l. si illa ff. quomodo
dies legati cedat, edg. mortis civilis, morientur a. pri
mo civiliter hi, qui deponantur, hoc est, qui in perpetuum
exiliis, vel ad certa impela aut provincia pere
grinam vel perpetuo ibi morientur pp penitent
delictum aliquod intantur ut hie § penes, et
l. qui ultimo ff. de penit. Sed civiliter et mo
runtur qui ad Rom. Imperio metallum damnantur
aut bestijs obijciuntur, ut hie § penes et l. qui ult.
ff. de penit.

1.
morte naturali
2
et civili.

3io civiliter et morientur qui a Rom. Imperio Ban
niuntur. Geil. lib. 2. obp. obf. 56. n. 2. et lib. 2.
de pace pub. c. 1. n. 26. et lib. 2. dicuntur a. huius
modi homines civiliter mortui quia amittunt ea que
sunt iuris civilis nimirum patria potestas et
civilitate ut hie in § cum a. et in § minor.
supra de adop.

3
Dignitate
patritiaty.
2
ex plam
filius natus sit.
principis
gubernatoris, eo
quonia
in se liberat.
a mea pte. e.

4io. modis dissolvende patria ptem est, patritiaty
dignitay a. et supra in § filius fam. d. l. fin. C.
de consulibz.
Dty n. hic patritiaty a. et supra in § eto.
de f. n. g. et l. qui e senatoribz est oriundus /
gubernatoris, eo quonia consularis, quasi patres sunt principis

patris potestas soluat. c.

48

l. ult. C. de emancipat. q. a sicut pater filium bono
gilio inuere et regere solet ita giliarij quoq;
principem. Item et Monachatus et Episcopatus
dignitas patris potestatem soluit. auth. sed episcopatus
dignitas. C. de Epif. et cler.

Porro circa hoc quod dicit DD. nisi an sacer
ordo a filio susceptus dirimat uera patris
potestatem et sunt hac de re due opiniones quarum
una affirmat, p. sacrum ordinem maiorem, qui de ius patris potestatis
canon. ut ille, patris potestatis iura dissoluit ita soluit sacrum ordinem
glor. in cap. cum uollet de sea excoicationis
et in cap. inderorum de qualitate et dote
ordinandorum, altera uero opinio negat, cap. prob.
q. p. auth. presbiteros. C. de Epp. et clericis. ubi
filius fam. creditur ut bono q. post quo facti
sunt clerici acquiescunt quasi captiuitate
hoor. et ut de iis testari libere queant etiam
in parentis potestate sint, 2do q. si sacer ordo
patris potestatis uera pimeret, n. et hoc proprium
Episcopatus dignitatis quod in danya p. prius
hinc dignitati quod dicitur supra allegat.

q. h. modus, captiuitas. l. h. seff. de captiuis et post
terminis reuocatis, utrum hic modus patris potestatis soluat
uendi hodie n. amplius est in ufu no. ut supra in
lib. de iure pers. dictum e. capti hodie serui capiuntur

†
captiuitate

capientur n' fuerit.
5 emancipatione
Sed nody est emancipatio que tam in pre qua
in filio voluntario ce sty, ut n. nec pr inuily
emancipat ita nec filius et natis et legitimy in
uily regulariter emancipatur.

Dico reylem nam gley ex cois ex heredam ex
et inuily emancipati pt. Dixit et filius natis
et legitimy) ga legitimy tm sine ead emancipa
ri pt. Dumodo oroyato proter bono que ad
oroyante transfalit eta aut bonorum relin
quat & cu a. Impubes preced. lit. Hic in no
tandu quod emancipatio hodie laide fieri pot
femat actioibz quibusda ut si pr filius res
paf habere sint, cum in matrimoniu collocat
grolit et quotidiany solus Germanie usq docet

6
adoptione
specifico.

Sextus nody soluenda patrie ptis est, adphtis
specifico facto a persona pua familia
in ascendente linea. p lex. hic. in § sedesf.
pater cu quo concordat lex, cu in adphtis
f. eodem.

TITVLVS XIII.

DE

Tutela, Ad principium

Tituli

Expositio est que persone sint in pte drom vel
parentu sequitur nunc de illis qui sunt sui iuris, que
vero sunt vel nullius oio regimini subiecte, vel

~~et legitime hinc de tutela~~
De tutela et pupillis C.

sunt in tutorem vel curatorem potest et quidem de prioribus
in proced: nunc de iis qui in pte tut. vel curatorem
sunt videndum. **§. 1. est a.**

49

In hoc § tractatur hoc tutela definit. Tutela est
vis ac potestas in capite libero ad tuendum eum
qui p etatem defendere nequit, q. civili data
ac permixta.

Defio: tutela

Generis loco ponitur vis ac potestas, ac utrumque verbum
aut idem significat, et si n. n. vis uerba significat
re cipiat abn. uerba potestatis id est ueluti interpretatur sine
dubitum ostendit uim hoc loco occipit p quodam autori-
tate uel facultate tuendi, uel defendendi pupilli
et res eius administrandi tutorem gessit. **¶ in §. 1. et 2.**
et plerique alii hic sequuntur in definitione.

In capite libero uerba n. ad pupillum, ut nullius
distantur s. ad tutorem referenda sunt ubi sepe uerba
inducant. C. tuendum eum ut n. latini sermone ratio
efflagitaret ad tuendum id, in et si negandum n. sit,
pupillum quorum debere ac liberum filios familias n.
datur tutorem. l. nullus §. uel. ff. hoc tit. l. eum filij
familias, ff. de testij. l. si quibus. C. de petitione
hereditatis.

¶ dicitur in definitione. **¶** ad: tuendum eum, q. uerbis finis
et officium tutela continetur tutorem namque officium est potestati-
num, ne indefensum pupillum relinquant ut ait Marcellus in l.
tutorij. ff. de admin: et periculo tutorum. Ceterum hoc tutorem
defensio maxime in persona pupilli posita est sicuti administratio
in locis suis rebus eiusdem, quare tutela distinguitur a curatore

Id hoc principaliter in administratione bonorum episcopi
l. in copulandis. C. de nuptijs illa in tutela ac
custodia persona. l. centum et l. quia persona f. de
testamentaria tutela, quoniam per consequentiam ad
torem quorum bonorum administratio pertinet, per lex in
idem, infra de curatoribus et l. l. f. de adm.
et periculo tutorum.

Comendantur definitioni et hoc verba, qui principa
liter per statem se defendere nequit, ubi pro
tutela distinguitur a curatore, quae in solamprin
cipaliter statem ut infra in pprio tit. de curat.
in verbis, quia licet puberes sint, sed et alij
propter furorē, morbum et per alia iudicia et
defectus constitui solent, et furiosi infra d. tit. l. l.
f. et C. de curat. furiosi. Praeterea
dicitur J. civili data ac permissa qua clausula
tutela eo efficiens et simul et diversa eius
speces demonstrantur nam verbum data ad legem
innam tutelam permissa a. ad testamentum et
datam refertur secundum Wesenbecchium hic
n. 4. et Godofredus ad l. primo. f. hic.

tutela distinguitur
a curatore

et quotuplex sit tutela.

Ad § permittit est itaq.

premissa de forme tutela recte esse nunc eiusdem iungio sub,
 et n. tutores 3 by modis sc. vel testo vel lege
 vel a magistratu constituantur, ides et 3plex ^{3plex tutela}
 inde tutela defuncti, testaria sc. legittima testaria 1.
 et dativa. p. l. generaliter. C. de Episcopis ^{C. de Episcopis} et 2.
 et clericis, et cap. generaliter. 16. q. i. inter ^{Dativa 3.}
 quas testaria principalis et magis privile-
 giata est, na qua diu superest testari-
 tor tam diu n. admittit testaria dativa
 vel legitima vel testat ex auth. vel matris
 et auct. C. qd. mulieres officio tutela
 et et § i. inf. de legitimo signatorum tute-
 la, qua pp. de ea primo tractat.

Definit itaq. testaria tutela, ius ac potas qua
 parenty liberis suis impuberibus in patria ^{Definitio}
 adhuc constitutis, nec in alterius potem, post mortem ^{tutela testaria}
 sua recaptari, testo suo aliquo constituant utriusq.
 defunctis, eorum defensione ac tuitione susci-
 piat, ita dd. hic. V. hoc melius intelligat
 defio, singula eius particula explicande sunt.

Tit 13 lib. i. De tutela.

De 1° mo. (qua parentes liberorum) ex quo colligitur quod in pluri filijs uenit et nepotibus uenerunt descendenti bus, (dammodo mortuus hinc hinc uenit) tutores in testamento institui possunt ut hic §. 1. et §. finali. infra qui tutores testamento dari possunt. et l. 6. C. de testamento tutela

liberorum curatio est, quae appellatur liberorum, nepotes et ceteros de iure et nepotes et ceteros descendentes c.

De 2° mo. (impuberibus) quae puerilibus testamento datur, curator, non tutor, §. 1. infra de curato: et tutela puerilibus finitur ut traditur infra, in l. 1. §. 1. ubi dicitur tutela finitur, datur in testamento confirmandi est a iudice infra in §. 1. et l. si filio. ff. de institutione tutore.

De 3° mo. (in patria potestate) et quibus de finibus particularis patet, quod parentes filijs naturalibus in casu in parte non habeant (ut patet ex iis que supra videtur et ult. l. 10. disimus.) de iure tutorem dari non possunt, defacto in datus iudicis decretum cum inscriptione confirmandi sunt. l. 1. ad l. ff. de institutione tutore, quod §. 1.

Postea proterea (nec in partem alterius) postea

Tit. ii. Lib. i. de testario tutela.

51

suam recipiunt) quia huiusmodi daturus qui sui iuris sunt futuri dari habent tutorem ut patet ex huiusmodi lib. et sane non debet, cum potest sua se exercere ut proinde iudicium iude filio generatim et ipse filius sui prospicere impediat e. z. C. de testario tutela. De denique (in testamento) ut distinguitur a legitima et dativa tutela. De quibus infra

TITVLVS, XIV:

Qui testamento tutores dari possint. ¶

Debet impuber dare patrem liberis donec tutorem id est tales qui non prohibent, neque a nona lege et tutorem; prohibent a. primis a nona. mul. huiusmodi, iudicis, ceteris e. i. h. fin. f. de tutor. et doctus riosque p. d. i. mente cap. h. v. alius et similes. h. iuristi procedenti tit. C. si hereditas h. i. iurico sus f. de testario tutela. et non minores 25 annis. d. h. iurico. de quibus dicitur generaliter regula prohibentibus quod tutorem dari non possunt nisi expresso vel tacite hac conditione, quod sint huiusmodi futuri tutores quod erunt sane nati, vel maiores 25 annis vel impedimentum cessat, d. h. iurico. hinc si preceatur habilitas eorum

expliciter prohibent. i. a nona. et a lege. a nona. mult. iudicis ceteris.

DE tutela
reus...
liberis...
C. de...
liberis...
ga...
infra...
ut...
tela...
et...
si...
The...
ad...
de...
tela...
non...
de...
in...

Tit. 15. De Legitima Lib. 1

aliquando futuro dandi interim curatores qui
administrent bona pupillorum donec ipsi testis
ordinato habiles fiant. § sed et si, in prode
atilianis l. q. d. prohibentur milites armati
l. militia C. qui dant tutores p. q. d.
adiungi possunt milites caelestis militiae p. q. d.
doley sc. et monachi. l. qualis C. de Egn. et
cler. Cop. per uenit. dist. 1. 1. 1.

*Dari quoque in testam.
femina p. testee
tutrix liberi
sui.*

sto prohibentur feminae, cu hoc p. d. uirile spiritus
l. q. d. mulier C. l. tutela. f. de tutel. et
ex p. d. matre et auo. que cu hodie legi
line possunt ee tutrices liberorum p. d. p. d.
quosq. in testam. dari iisdem tutrices nec referat
an tutor datus in testam. p. d. filius fam. uel p. d.
fam. cu hoc in repub. et publico officio n.
n. attendat. l. 7. f. de tutel. l. 21. f. de
administ. tut. tut. tut.

Titulus 15. De Legitima agnitione tutela

Absoluta prima tutela p. d. que testam.
d. h. sequit. alterius (que est legitima) exp. d. h.
na testam. tutela cessante succedit legi.
tima, que locum h. t. cu nullg. auo tutor testam.

agnatorum tutela.

52

Datus est, aut cu nulla spes testarij tutoris sube.

Et qd a hoc Lt. nro, idesqz dicitur legitimo, qd ab ipsa exdetet, n' et concurrente cu legis uolte hoiy iudicis ut sit in testaria et legitima etplex estqz quatuorplex sc. agnatorum, pater (de qua hoc iustella legit. tutela) patronorum, parentum, cognatorum, agnatorum.

sc. fideiuciariorum, ceterum cu hodie diffinitio agnationis que est gfanguinitos eorum qui sibi per mores gnaniti sunt. Vulgo sicut pater et mater et frater, et cognationis in specie dicta

diffinitio cognationis n' est agnationis.

que est gfanguinitos eorum, qui p feminas sibi mincem sunt gnaniti, sublatu sit, ac uice uicel caru gstituta est equo lance ad successiones et

agnati et cognati et qualitate accedunt ad tutela

tutelam proximiores gradu sine gagna cognati sine agnati sunt, uocentur, ides et ipis, ubi tutelatorum legitimorum, agnatorum sc. et cognatorum

cognatorum et agnatorum tutela tm sunt

torum specieby effecto est una tm species, qz h' a. in ant. de hereditibz, ab intestato uerientibz, et ant. sicut. C. de legitimis tutela

uno, qz neutra alteri pferuntur.

DE capitij diminitione.

Lib. i. Decapitis diminutione

Titulus 16.

Capitis diminutio e prioris status inuolutio ei
 eodm, caput n. in iure patet significat qui
 gessit in libertate ciuitate atq; familia, e.
 fin. ff. eodm, quod quidem caput in inuolutio dimi-
 ni d. q. quemadmodum res que mutantur, d. l. i.
 esp. a. capitis diminutio triplex. maxima, media
 et minima, ut hic d. i. d. l. fin. maxima
 e qdo quis libertate ciuitate et familia
 simul amittit, ut si aliquis per unum efficiatur
 Medio est, qdo quis libertate ciuitate
 amittit et familia amittit, quod auidit vel de
 postulatione vel partitione, vel p. scriptione
 ff. d. d. i. Verus minor. minima denique
 e qdo quis manente libertate et ciuitate, familia
 amittit, et hoc fit p. arrogatione vel
 p. emancipatione, na arrogatus transiit in
 familia arrogantis, et emancipatus, si
 amplius existens in patris pte, propria
 familia habere incipit, d. l. fin.
 d. qdo proprie ff. d. q. maxime et medio capitis dimi-
 nutionis est, quo ad presens institutum quod
 eas tollat us agnationis et cognationis
 ff. d. q. quo ad successiones et hereditate
 agnat. et cog.

maxima
 quando quis
 libertatem
 ciuitatem et
 familiam
 amittit.
 medio.
 qdo libertate
 ciuitate et fami-
 liam amittit.
 minima
 qdo familia
 solum amittit

qdo
 familia habet
 re incipit
 maximo cap.
 dim. tollit
 agnat. et cog.

Libi tit. ij. de Legit. patro. Tutela. 53.

ut hui licet n. cognatio seu ipsa consanguini-
tatis p. ius civile n. tollat, ut tradit in
q. fin. proced. tit. officio tu' seu in illa
quo lex tribuit cognatio, p. q. roriat ius civi-
le tolli pount.

De Legitima patronorum
Tutela

§. XVII

Supra tit. is. dictu' e' de prima legitima tute-
la p. de legitima agnatorum Tutela que
et verbis expressis legis viz tabularum dat,
hui q. sequent' tractat' de 2da p. de
legitima patronorum Tutela, que n. et p. p. s.
quide' verbis, sed ex mente legis viz tabularum
patrono deferat, ut is suscipiat liberorum impube-
ru' defensionem, na' tu' patroni libertis eorum
liberis defunctis succedant, iusto l. i. ma'
C. de bonorum poss. p. tra tabular. q. sequent' e' ut
ad similitudinem agnatorum, patroni ad tutelas
liberorum quoy uoient, na' tutela plerumq.
hereditatis comes et sequela est. l. 3. ff. de

Tit. ij. de fiducia et tutela.

54.

et emancipatus, quod ad successiones est sublata
auth. defuncto. Et ad senat. con. Tertulianum, unde
et gregi et legitimo parentis tutela ab usu
recessit, et in eius locum successit legitimo ag-
natorum tutela.

De fiducia et tutela

Titulus XIX

LI.

Tradit in hoc tit. qd legitima tutela pree-
nim fiducia, quod licet neherit iure in spe-
cto (cum olim dicitur tantu spes legitimae tutela
set legitima agn: et patr. tutela fuerint. C. i
f. de legitimis tut.) n' sit legitima. attamen
cu pp quondam sanguinis (de quo lex a ppendo
multu solet qfidere, unde et dicta est fiduciariorum
dianaria, teste Min. hui n. 3.) n' a pp
ipem aliquo pceptionis, siq, neq, ex
verbis, neq, ex identitate roris frater
maior nati, in puberis fratris emanci-
patis tutela gregit, ut hie nro tit. ides
pp affinitate legitimis tutelis appetit,
venit in hodie, ta eman. quo no em

XVIII

Tit. 20. lib. 1. Atiliano tutore

capiti equaliter sibi invicem succedant, aut
et l. fin. §. in iud. C. de leg. heredib.
ideo hodie fratres emancipati fratris impu-

frater em- beris n' fiduciarij. Sed legitimi tutores sunt
cipaly fratres si soly est tituly, wie codicis est nullaly
impuberis tutore patet ex l. fratres. C. de legitimis tutela
ca. pps.

De Atiliano tutore.

Titulus. XX.

a tutore
Atiliano
tit.

Explicatibz zby tutela pateris testaria sc. et
legitima, de dativa hoc tit agit. Imp.

Ad §. sed hoc iure utitur

Ex hoc §. notandum qd magistrat. tutore dare
dativa tutela debet, unde dativa tutela non est factita
est, qd a mag. secundu sua iurisdictione, id est n' solu pupill.
q. tutore datur, sed et ipse tutor debet et
subiecty iudici, et i. in fine, l. inf. f. de tut.
et curat. datur obijc

triplici modo subijcitur a. tutor vel pupilly alimiy iudici iurisy
pupilly vel tutationi zby modis. sc. rae originis domi
magistratu suo cilij, et honoru, qd si igit pupilly nulla rae
indici subijcitur horu modoru subijcitur iudici, tunc tutela da
tis inutilis e. l. vel unico C. ubi patoru
tut. vel curat.

55
P & impuberes a.

In hoc § assignat Imp caam finale Tutellam
dicit n. ob id tutelas introductas fuisse, ut is
qui perfectus et adultus n' est alterius tutela re
gatur, et ne pupillus maneat indefensus, curabit
ut tunc tutor vel p' facultate patrimonij et dig.
nitate natalis, pupillo sufficientia proste
tui alimento, item ut optinet moribus li
beralissimorum studij informetur. l. cu plu
res. § cu tutor. ff. de admim. Tut. ut finis
to tutela admim proij sua reddat eam.
& tutores. supra de oblig. quid et quosi
proba nascuntur, hodie in ex comitibus
Augustanis facta 1548. qd dno p'oberej
sadamny, p'oy dno pupillorum q'ud nund
Lexigo, hinc dno tutore, q'ud no nund
q'ud nund est, qd ad requisitione magi
proij tutores singulis annis teneant sua
admim: sufficiente eam reddere.

lib i. tit 21. De autoritate

De autoritate tutorum

Titulus XXI.

Dicitur est habere quid, et quodammodo sit tutela
itemque que ead, nunc de illius effectu
qui potissimum in autoritate praesentanda qd
sunt agendum, quibus itaque hinc titulus. 2. postea
in suo exponit Justin. qly in negotiis auto
ritate tutoris opus sit, vel n. In ead qto
et quomodo illa sit interponenda, probat.
rursus explicat sciendum, qd autoritas tutoris
nil aliud sit, quam expressa approbatio
eius negotii quod a pupillo praesente tuto
re administratore gestum est. l. 3. et
ff. de autor. tut. vel edros. Hinc autoritate
ut inquit Respon. hic in ppo est
legitimare quodammodo persona ad aliq
actum integre perficiendum, et sic autoritas
que ad integranda persona pupilli inter
ponitur, est pars actus illius sollemis et ideo
ob eadem actus separari nequit, argto Lex.
quodcumq. l. 2. in ff. de publicione in
rem alio. cap. 20. pp. ex. de elec.
et electi potestate. ff

desert a genere quic ad personam integram
 ratione n' facit sed ad tractatū confirmationis
 et ideo pariter solennit n' est, licet ex
 intervallo p' rati habitatione p' se sequi p't
 ita videntur in paratillis. ff. de autor. et
 genere tut. vel curat. unde tutor in ipso
 negotio spectante, ad pupillum profert adae.
 auctoritatem suā interponere debet, aliter
 gratia n' valet. § tutor hoc tut.

§ 1. et auctoritas a. et seqq.

Ubi § 5 plenius ac planius dicitur negotia in sa
 gara sunt distinguenda, quodam n. negotia eius
 sunt pariter, ut ex iis pupillus sua conditione semper
 faciat meliorem ut si pupillo aliquid donec aut
 p'mittat aliter in huiusmodi negotiis n' est necesse
 tutoris auctoritas, quia ut inquit Just. pupillus di
 tionem suā meliorem facere potest, et sine tuto
 ris auctoritate, deteriorem vero n' potest.
 ad hoc n. dicitur tutor ne forsitan pupillus ex
 otatis et ingenij impericitate, in rebus suis

Tit. 21. libi. DE

damnum aliquid patiat. Deinde sunt quaedam
negotia ex quibus conditione sua pupillus proventus
facit deteriora nunquam meliora, veluti, siquid
ipse pupillus promittat aut donec, et talia ne-
gotia sine tutoris auctoritate: grati n. pnt.
Denique sunt quaedam negotia ex quibus interdum
conditione sua facit meliora, interdum vero
deteriora, et talia sunt grati per se
vel, itemque hereditatis aditio, et bonorum
possessio susceptio, neque enim ex hereditate
semper quis redditus percipit, quid enim si hereditas
ut saepe accidit, plus habeat oneris quam lucri, et
talibus negotiis, non debet pupillus protere sine
tutoris auctoritate, per testat in ppis, et § i.
iii. Quod si in pupillo nihil omnino horum negotiorum
aliquid gesserit, quod emptio locatio, permutatio
propter hereditate adierit, vel bonorum
possessio susceptio, tunc valet quod sine
auctoritate proterit quatenus pupillo prodest, non enim.

autoritate tutoris.

57
n' vero quatenus ipsi noverit, ex superiori
regula qua dicebatur, pupillus pro suo gdi
dione facere meliore sine tutoris autor.
n' vero deteriore. Proinde ex tractu
q' est sine tutoris autoritate inijt, alter quide
obligat, pupillus n. n' itel. neq' indignus,
sibi n. imputet ille quod cu' pupillo g'ra
ind. sicut ut d'z pupillus n' obligari ex g'ra
du id quantumvis hic simpliciter sit dictus,
cu' hoc in limitatione accipi debet, nisi q'
du fuerit pupillus completior, nam hunc ob,
ligat, q' restat in l. 5. in pp'io. et q'
ff. hoc tit. 2ao est q' nati dignitati, sed
quemq' necem completari cu' alterius
volutura et detrimentis. l. 206. ff. de p'p.
sequens ad hoc ut tutoris autoritas legiti
me profecto censetur, sequentia requi
rent, imo ut tutor sit profectus et p'
se ipse n' q' necius aut ex potestate autori
tate profectus, q' tutor hic. et l. obligari.

Tit. 22. lib. 2. Quibus
 & tutor. ff. eod. 2do ut expresse gse
 fiat non sola presentia et carituritas
 non sufficit, sicut nec natus aut signa.
 3io, ut in ipso actu patitur, et in continenti
 autoritas interponitur non si post gestum
 actum autoritatem interponat, non valet in
 his Quibus.

Quibus modis tutela finitur

Titulus **LXXII** 22.

Haec enim dicitur quibus modis tutela ipsius
 non videndum quibus modis ea ipsius inter
 dicitur et finitur.

tutela 10
 modis resol
 vitur
 1

Finis itaque tutela 10 modis. scilicet pubertate.
 l. i. ff. de tut. vel curat. ee desinunt.
 Quae quidem pubertatis a veteribus non solum
 ex aetate sed et ex habitu corporis, scilicet ex
 imperfectione corporis circa pudenda designa
 batur, quae vero haec pubertatis aetate tendit
 eo, ut pudori inimica sit, idcirco etiam
 iust. sublato et statuit ut pubertatis ex an
 tiquo non numero hodie, sed in masculis
 post. etiam in feminis vero post. in

modis Tutela finitura

definiatur, quo tempore clauso tutela finit ^{58.}
 D. l. i. et hoc quidem verum est, si tutor finit
 tutela statim propter puberitatem curatoris qui tutor debet
 cui alioquin. si hoc non fuerit, a tutela perit ^{curatorem in}
 culo non liberatur, et siquid ex rebus mixtis ^{locum suum gessit}
 usque ad 25 annos perierit, tutoris damno et aliis tutela
 periculo perit. l. ita a. §. si tutor. C. a. tut. non liberatur
 §. officium. l. tutores. f. de admin. et periculis
 tut. l. tut. C. ad tut. Tutela. unde et
 ex rei germanica recepta yfuetudine, ^{Amo. 25. coiter,}
 officium et administratio tutorum plerumque ^{tutela finitur}
 porrigitur usque ad 25 annos etiam, quibus ^{pupilli.}
 yfuetudine non obstante tutor finit puberitatem
 de tutela et rebus dispositis administratio
 disponere et ad tutores curatores dari potest
 pt. Geil. lib. 2. obf. obf. 96. ni. et c.
 2do finit tutela approbatione ut hic §. 2.
 et l. si approbati ff. de tutel. 210. de postulis 3.
 ne pupilli. apud l. pupillu. ff. de r. f.
 3to captivitate tota pupilli quo tutoris §. itel 4
 finit fin. nec tut. 5to gtiliois eventu. ut 5
 hic §. sed et ff. et l. tutor datus ff. de testaria
 tutela. 6to morte nati vel pupillorum tut 6

- Tit. 23. libi. DE
 l. l. nisi finito. ff. de tutelis et rati
 distrahendis, q. mors sua soluit. §. deinceps
 in auct. de dupl. 7. capitis diminutione
 7. et in pupillo quidem quilibet capitis diminutione
 8. in tutore vero maximo et ~~in~~ minimo in
 finit. tutela. §. sed et. hoc lib. 9. de iud
 ventu, vel temporis profinitu de verfu. d. l.
 9. rogat. et §. fin. hic. q. remotione ob
 suspicione de qua infra. in §. suspensy
 10. de suspensy tutoribz hoc lib. 10. excusatione
 de qua infra, de excus. tut. et curatoru.

DE Curatoribz.

Titulus. 23.

Quoniam tutela pubertate finial si qu puberes.
 tutoris pote liberentz uti precedenti lib. d. l. l.
 attamen ut ij. qui a 25. annis hnt: pp fragile
 et infirmu eiz otalis complu et iudiciu
 n' censentz habiles et idonei ad negotia
 sua gerenda, ideo tantz ij. curatores ut
 usq. ad 25 annu, in eoz pote finit. l. i
 ff. de tutoribz. est a. cura ptey iud
 civili introducta, quod a competente
 iudice datz, liberu hoi ad curandu et

Curatoribus

gerendur eius negotia qui pp estate vel 59.
alio defectu ai vel corporis ea gerere ne
quib, est pp cura, secundum glossas hic 250 &
zylax - legitima et dativa. Legitima e
quod a lege iz lab. defectu proximis cognatis
(ut maiorum homin qui pp aliquid iuris suis reb,
proce n' pount) quales sunt furiosi qdigi
mente capti, surdi muti, et perpetuo morbo
laborantes) negotia administrant & furios.
hoc lit. c. diuus Marcy ff. de of. pro fidu
veru hodie dantur hijs curat. a magistratu
et iudice competente. unde dativa cura
e que ab ordinario magistratu liberis et
idoneis hoijs defectu ut minorum et alioru, qui
iuris nati aut morbo alio laborant, bonis
profiat, d. & 2. hic et seq. quamvis n. beya
cariter curatores sui puerilibz ac qd dnt
maioribz ob ai corporisqz morbu dantur
attame nunquam et in puerilibz ex causa defectum
et. cognito, qd dnt capibz curatores
dantur, qm est si tutor n' sit idoneus

Dativa tute
lo. ep. ga. a
iudice compe
tenle dnt.

curator puerum
puerilibz in dnt
pp corporis all
quenda?

Tit. 20. lib. 1. De

nominaque solo sum n. ne fraudulenter pupilli negotia
in supposito adie, administrant adiungit si curator. l.
quoniam curator
solent. ff. de tutel. l. 1. ad sp. qd hnti tuto
et, dari tutor n' pot, ut hic e' fin. 2do
si ex a certo tempore tutor sit datus
suo si quando necess. habe tutor impeditus
utputa qd reip. cao obest, dicitur e' solent.
quod finaliter hic notandum quod hodie tutor
et curator prorsus sunt, unde ea aia
quod supra in tit. 20. de filiatione tut. dicitur sunt
et ad carot. sunt referenda.

Titulus 24.

De satis datione tut. et curatorum.

Haec enim speciatim nulla de tutel. et curat. l. 1.
iniquit. bono minorum et aliorum qui rebus suis p' se ten
pat' dicitur. lunt.
quia n. minorum bona salva ee oportet, ad quod
sualet satisfactio, idcirco ordinis exigit, ut hunc
de ea agat, dicitur a. curatores et tut. satisfactio
q' d' p' stipularem rem pupilli vel adultis, finitio
tutela aut cura, salva fore, ita cauent
ut datis hoc nomine fideiussoribus aut sufficere
satis datione di tibus pignoriibus p'curi fiant, l. 1. ff. de
curat. l. 1. ff. de
rem pupilli salva fore.

p' stipularem
satis datione di
curat.

Satisfatione tutorum
§. 1. de re in pupillarum.

Ex hoc § notando e regula quod sc. tut. et cur.
antequam ad administrandam admittantur, prius
satisfacere teneantur, est in huius regulae hoc explet. et plura
imo ut ita tut. et curatores, maiores in rebus ob coact. satis
pupilli administrandis adhibeant diligentiam donec debent.
ita, ut pupillis de indemnitatem bene sit pro ad maiorem
prestita, ab hac regula excipiuntur de parij diligentia teneantur.
et ex inquisitione dati tut. vel curat. ut salute pupilli
ut huius §. i. et l. de test. f. de testamento tutela res morantur temp.
l. a. aut. C. de tut. vel curat. et ratio
in eorum fides et diligentia ex paterno testis
ut approbata, ac et ex inquisitione dati
idonei reputentur; ideo ob id ipsi remittitur
satis datus, hodie in ex nova Imperij Rom.
constitutione, in duos gradus dividitur. tut.
3i. fugate aut pignora, generaliter ab oibus vel satisfacere
tut. vel curat. satisfactio exigitur. coguntur et
singuli.

§. 2. de re in pupillarum.

Cum plerumque negligentius expeditur quod
pluribus quam quod uni comittitur, ideo ad hoc.

tit. 24. libri. De satisfactione tutorum.

NB legimus expedire commissis negotiis plures
et hinc in l. 3. §. apparet. ff. de adm. tut.
ideo pluribus existantibus tutoribus testariis
vel cum inquisitione datus hunc ex iis qui
obtulerint satisfactiones eam cognita soluta
administratione percipientes, quod si unus plures
satis satisfactionem offerant, hanc, si profe-
rent, ac eadem honorarij sui curatores
sunt, iuxta l. quod si plures. ff. de testam.
ludelo. §. ff. de adm. tut. si vero nullus
satis offerat, hunc iudicet tutela, quem de
potior forte asseripit, aut quem saltem maior
pars eorum elegit, qly in differentiabilibus
probat per testes interponere debet, ut
hic §. nro.

§. 1. §. sciendum.

In hoc tractatu Jur. de effectu et actibus
satisfactionum, si n. pupillo vel minore ali-
quod damnum ex mala administratione ac-
ceperit, actione directa ~~per~~ querere
potest tutores, qui ipsi pupillo ex mala ad-
ministratione obligati sunt. §. l. infra

de oblig. que ex quasi contractu oriuntur.
o § fin. sup. de adilitano libro. loto lit.

de tut. 2do queniunt successores seu
heredes tutorum, l. fin. ff. de dividenda tutel.
3io queniunt pount conculores, et fideiussores
ac tutorum heredes, l. j. § sup. adeo, ff. de
tut. et roribz distrahendis. loto lit. ff. de
C. de fideiuss. tutorum vel curat. porro his
aibz excussis si n' sint solvendo, ultimo
locus actio pupilliana datur, qro magistra
tam cu aut oio salutare n' curaverunt, aut
n' idonea passu sunt caveri, loto lit. ff. de
C. de magistratibz queniendis.

soluendo n' sint.
si tutores vel curat.
qro magistratibz

DE EXCUSATIONE
Tutorum et Curatorum.
Titulus XXV.

quamvis regliten a publicis muneribus nullus
habeat immunitatis, ita ut qui libet volens no
lens ad munus publicum subeundi cogi possit.
li nullus c. de decariobz. et licet tutela
et cura et autoritate publica munerata
sint, ut hinc § i. abqz ad que quicquid

nullus a munere
publico immunitatis
habet.

Excusatione tutorum et curatorum.

si tutor vel curator reip. caa obfuerit. 62
item militie l. sed et si milites in ali
quod seyy. ff. hoc lit. sed et in nuptiis ab,
ita ut si quis de postulatione vel exigendi
caa obfid. l. plane ff. eadem. obfens in hi
reuerboly, hnt propea uacationes a tutela
p anni spaium, quod uerit est in noua tutela
suscipiendo, leuis est in pristino re re
cipiendo, glossa hii- & ibi et l. fm.
v. lit. l. n' solu. l. penult. ff. hoc. lit.
quarta caa est, potestas in dignitate
quinto id est imperio. l. potestabil. ff.
De Verb. sig. eiusmodi p'terit hnt dact,
civitales. coeples. prolores et profides
item Mij. et Schneid. hii. sta est
lij in pupillo de obyeis bonij, aut mai
ore istom parte, l. pp. litem ff. ead
l. sicut allegat. c. eodem. sta est mul
tudo tutelaru, na hnt diuersos ac ore
rosos et yuide n' affectatos gerenda
telas a quarta qua diu administras,
hnt excusant, & ibi hnt hio. hoc no
lit. et l. za onero. ff. eadem. 7mo
est paupertas ut hii & sed et pp. et l. pau

qda caa excus.

stacaa excus.

ola caa excus.

3 plex tutela.

7 excus. caa
paupertas

Titulus 25 De exultatione

per hoc. et lege post accepta ff. eodem.

*8. coa. exult. Ga. est morbus seu infirmitas, modo in
solis sit, quae impediatur aliquem quo minus
rebus suis proce parte ut hic & item pp.*

*9. coa. exult. l. et in solis, ff. eodem, a qua. est impeditio
literarum et negotiorum simul, seu suspitio
in simplicitate quibus ut hic et si in
item. et l. ad l. et, & sed ff. de suspitio*

10. coa. exult. ff. hoc lit. nro. 20. coa. est iniuria ad

*11. coa. exult. hic & item si pp. 11. iniuria capiti
solis in parte pupilli & iniuria hoc
lit. et d. lege ad l. et, & remissione.*

*12. coa. c. ff. eodem. 12. est, pater yronveria, ut hui
a parte pupilli tutori illata. & item hic
d. l. ad l. et, & amplius. 13. est d. d.*

*13. coa. c. nam senex qui excepit 70 annos, exultat
a tutela, cum hanc temporis, alicui ipse se
necque satis gravis et molesta sit, & item
maior hoc lit. minores a. 25 annis. p. h.
bent a tutela vel cura, adeo ut ex
culpa opus n' heant, l. fin. ff. C. de
legitimo tut. l. eius est, ff. de R. J.*

Tutorum & Curatorum.

it. caa est militia, n. in seculari, ut ^{63.} it. caa ex. p. f.
 hic & ibi, et in milite, et l. sed et ^{a tutela.}
 militum. f. ead. Sed et ecclesiastica. p.
 l. quodlibet. C. de Episc. et Cleric. r. ad
 est, q. nemo militans deo, se se neq.
 huj. implicare debet neq. huj. . ^{15. caa.}
 liberalit. studium professio, ut hic & ibi.
 Romo. et l. si duo. f. ead. l. medi
 cas in l. fin. C. de profess. et medicis
 lib. 10. venit et hic & habe in totu. indi
 ut solutio relinquunt. ^{16.}
 d. & hic. ib. sed est obsea et distantia
 locorum ac bonorum, na tutor et curator
 debet p. tutelam administrare reru
 et professional, que in alia regione
 sunt sita. l. 2. C. hoc lib. l. n. solut
 & et qui testator. f. ead. h. d. itaq. et
 casiones tutoribus cu. curatoribus coep. sunt.
 cedunt duo adhuc caa excusandi tradunt,
 quas tm. curatores pretendere possunt,
 v. g. p. tutor se eximere p. tutela
 prius inuito susceptam, na qui tutela
 aliter inuito gessit, curator huj. fieri n.
 compellitur, cu. semel operatus tutela

ut ib. Lib. i. de suspectis
amplius cura eisdem personis gravari
n' debeat, ut hic & qui tutela. et l.
curator. C. de. 18. moxque leges
cesare ut in doli uxori curator ut
hic & iude qui rescripserunt de qua
re latius Schneid et Nims. D. 8.

DE suspectis Tut. Vel curat.

Titulus 26.

In duobus precedentibus titulis quoad cois
tutela et cura fuerunt explicata nam in
hoc alius subiungitur, traditurque qua ratione illi
tutoribus et curat. qui n' ex fide esse sibi
commissas administrant, occurrendum, scilicet
est illas sortos lectos servare quo postea
certata eam quodere remedium.

Cum saepe vero suspitionis impio sunt, molis
more, doli malus seu fraudulento admini
stratio, substractio, et denegatio alimentorum
item omisio defensionis, inventarii officii
di neglecti, ingentes sumptus et rerum pupili
larum sine rationabili coa alienas de
quibus prohibere de rebus tutoris & eadem.
Ceterum omnes suspecti huius, vel cura

bonis et apud eundem magistratum fieri debet
 qui tut. et curatores dandi vis hnt, ut hi
 d. si. et d. l. i. ^{h. a.} hoc accusatio
 explicita insidui civiliter et criminaliter ^{zplex actio}
 Baldus d. l. i. et ibi D. D. civiliter quidem ^{pro suspectos}
 insidui dicit, cum ad tutores solus remane ^{tutores insidui pt.}
 dum et prius pupilli comodum agit;
 criminaliter vero propter remotionem
 tutor suspectus et puniri debet Boet. et
 D. D. d. l. loco.

¶ D & ostendimus.

Ex hoc & hac regula notanda quod sc.
 vel tutores sine sint testarij sine legitimi
 sine dantur suspecti fieri pot. ut hi nos &
 et d. l. i. & apend. et l. 2. ff. eod.

Objicies quod hi testarij de suspecti cre po ^{de testariis}
 tutore.

tutore n' pount non quom fides ai in
 regular et more sunt p' bali, ij n' pount
 fieri suspecti, atq; tales sunt testarij
 quom fides et diligea et potens testis
 approbato. l. testis. ff. de testaria tutela.
 item et legitimi in quos p' sanguinis
 vinculu nulla doli p' sumptio cadit

Tit. 26. De suppelis
 l. transaciones. C. de transact. ne
 demij, et doliu. l. ubi: cu ex iniqui
 tione et satisfacione creantur ut supra
 de abiliano l. ubi. et l. de satisfacione
 subom dicitur est, verum hoc argto n' ob
 stante, dicitur oes tutores cuiusq; qm
 sint, suppelos fieri pot licet n. tutor
 testator, item legibus, abq; et doliu
 pp approbata a testatore fide et a
 quibus simul, et pp iniquitatem et
 satisfacionem boni sint habiti ac fideles
 multa in' post suscepta tutela g'ingere pot
 ob que in suspicione venire pot, argto
 leges in confirmando, in duob; leg. ff.
 de g'firmando tutore.

Ad & consequentes
 & impuberes.

In hij q; de personis que suppelos p'nt
 hic admittuntur populari seu accusare agere, admittuntur
 ad accusandum. Item ad accusandum oes, et mulieres, si
 et alios a' civilib; muneribus remaneant
 l. p'nnie ff. de leg. ff. modo in' m'ere
 iure sint, et que h'nt necessitudine

De doliu. l. ubi.

Tutoribus.

Ducant, ut hic et l. pichatit. E eade^{65.}
id. que sit p. favore pupillorum cum
n. nondum eius iudicij, ut fraudes Tutorum
vel curatorum deprehendere pnt, ideo
data est civis de populo potest accusa
di suspectos Tut. vel curatores, et quo
vis et impuberes, p. infirmitate stichy
et l. iudicij, ad accusandum n. ad iu
diciu, atque p. contutores vel si eos n.
hiant p. sanguineq. accusatione instigare
poterunt, ut hic & impuberes, et l. im.
puberibus. ff. eade. eadem tenemus ut
qui Tutore vel Tutela administrante
suspectu reddat, l. iudex et officio p.
in ipso inquirere et suspectu inuentu ab
officio removere, l. Tertio. & quod l. ea
ff. hoc Tit. qd. ex q. ut suspectu ac
casu l. iudex p. l. iudex ad iudicium ei interd.
donec cognitio finit. l. ead. que. E eade.
quod si n. talis quibus fraudis fuerit,
removendy est, et ianti solvendo h. vel
talit offerat, melius est n. ab initio into,

Titulus 26. De
macta uno tenore qua post macta
ta caam. mediu. quere. c. fin.
C. de repet. in inleg. c. lutor hay
vel curat. ab dolo. conuff. ab offe
cis remoty si fuerit, existimationis
pud nota in curant et fit in sanis
& supplety hoc lit. et d. c. finali.
Id culpa etiam lata ab n' ider, nam
Imp. post. in & supplety v. hoc lit. in
pluribus alij, indistincte loquitur, culpam ex
cipit, unde et lata culpa, exipit q' sententia
est, tunc quia lege n' distinguente, nec nos
distinguerre debemus, c. de pretio. ff. de
publiciano in re actione, tum quia de
jure vel toto quod d' id de oibz casu p'ctis
et postibz uelere debet, c. item legato
& item n' intem est, ff. de legatis. 3. c. 1. &
ait q' si quis in fraude creditorum, tum quod
odia restringi et fauores ampliari debent
cap. odia. De reg. J. in b. nec obstat,
quod lata culpa q' d' doli noia p'lineat
c. i. ff. si mensor falsus, c. qua heruo
ff. de populi, c. j. & ij quoy, ff. de obl.

Suspectis Tutoribus.

et ad: qd id, in recursionis procedit. l. ii. 67.
Et si f. sup. re. po. liber C. ubi ad
panos corporis, vel fame est extendendus,
sogto d. cap. adia. alq. hae quo ad libent
imur insit. qant cimilit ditto sint.

Finis Libri primi C

